

584

ԳԱՄԱԼԵԱՆՅ Ս.

ՄՐՏԱԺԱՀ ԲԱՆԵՐ

Թարգմ. և փոխադրած

Ռուս. գերմ. ֆրանս.-ից

8

R-17

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

և «ԷՊՕԽԱ», ԳԱՆՕՎՍԿԱՅԱ Ձ 3.

1911

584

3
P-17

Այ.

19 MAY 2005
2 NOV 2009

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.

ՄՐՏԱՇԱՀ ԲԱՆԵՐ

Մեր «Հեքիաթներ», «Ջեն բագաւորի աղջիկ» և «Նրկոս աղբերացեղ» մանկական գրքերն արդէն սպառուած են. ամեն զիջողութիւն ընդունելու պատրաստ ենք, եթէ որ մանկական գրականութիւն խրախուսող անհատներ կամ հրատ. ընկերութիւններ հնար տան վայելուչ կերպով պատկերազարդել:

Հրատարակիչ ենք փնտրում նոյնպէս մեր այն պատմուածների ու բանասիրական գրուածների համար, որոնք տպուած կան «Արձագանք» լրագրի էջերում:

5654
1001

Թարգմ. և փոխադրած

Ռուս. գերմ. ֆրանս.-ից

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
ՏՊԱՐԱՆ «ԷՊՕԽԱ», ԳԱՆՕՎՍԿԱՅԱ Ձ 3.
1911

Շուրապետի կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտներն:

1883 թուին, Արիստակէս սրբազանի առաջնորդութեան օրով էր, որ գլուխ բերի ձեր դպրոցը: Դուք՝ առաջապար, դուրգար, ներկարար, դարբին, դասար, նալբանդ, բաղմանչի, նախըջի, փափախչի, 30 հոգու չափ, որըդ ազափ, որըդ որդեկերանց տէր, սիրով դըպրոց էիք գալիս գրել-կարդալ սովորելու: Գիւղում լուսանկարիչ չըկար, որ ձեզ խմբովին հանել տայի. ձեր լուսանկարը հոգուս մէջն է տպուած. քաղցրութեամբ յիշում եմ միատեղ պատարագին ներկայ լինելը, այնտեղից դասի գալը, յետոյ դպրոցից դաշտ գնալը երգելու, գիւղի ցաւերի մասին խօսելու: Միայն մահը կարող է մտքիցս հանել այն սրբազան վայրկեանները, երբ ամաչելուց քրտնքում էիք, անկարող լինելով շուտ ընտելացնել մաճի ու մանգաղի վրայ կոշտացած ձեր մատները մատիտ ու գրիչ բանացնելուն:

Այժմ թէև վաղուց հեռացած, բայց սրտիս վշտերից մէկն էլ այն է, թէ ինչո՞ւ կիւրակնօրեայ դպրոցը Շուրապետում այլ ևս չի գործում. միթէ տեղդ սրտացաւ ուսուցիչներ պակաս են, կամ գուցէ այժմեան անգրագէտ երիտասարդները աւելի լաւ են համարում պարապ ման գալով, թղթախաղութեամբ և այլ բանով ժամանակ սպանելը, քան թէ կիրակի օրը գրել-կարդալ սովորելը, ուսման մէջ առաջ գնալը:

Այն ժամանակ դուք էլ չէիք ուղղում, ես ձեզ ուժով դպրոց քաշեցի և գրագէտ դարձրի. այժմ ձեր պարտքն է նախկին կիւրակնօրեայ դպրոցը վերաբանալ տալ, որ գիւղի երիտասարդները կիւրակի օրերը փողոցում կուռելու, հայոյնիւ փոխաբէն դպրոց վազեն ձեզ պէս այբբէնի լոյսը ճաշակելու:

Լիայոյս լինելով, որ փափագս կը կատարէք, ձեզ եմ նուիրում սրտաշան պատմութիւններով լիք այս գրքոյկը, անդրանիկ աշակերտներ:

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.

1911 յուլիս
Թիֆլիս

1. ՀՕՐ ՊԱՏԿԵՐԸ

Վաղ ժամանակ Պարսկաստանի մի քաղաքում մեռաւ մի վաճառական և թողեց մեծ կարողութիւն: Նա ունեցել էր մի որդի, որ փոքրուց հեռացել էր տնից, ոչ ոք նրան չէր ճանաչում:

Ժամանակ անցնելուց ետ այդ քաղաքում երեք երիտասարդ լոյս ընկան. նրանցից ամեն մինը հաւատացնում էր, որ ինքն է մեռած վաճառականի որդին: Դատաւորը խելօք էր, նրանց փորձելու համար բերել տուեց հանգուցեալի պատկերը և կրծքի վրայ նշան արեց, յետոյ աղեղ ու նետեր առաջարկելով երիտասարդներին ասեց. «ով որ ձեզանից կարենայ խփել իմ արած նշանին, նա կը ստանայ հանգուցեալի թողած բոլոր հարստութիւնը»: Մէկը վստահ առաջ կանգնեց, նետը սարեց աղեղի վրայ ու թոցրեց, նետը դիպաւ կրծքին, բայց նշանից հեռու: Երկրորդի նետն աւելի մօտեցաւ նշանին, բայց էլի մէջտեղը չէր: Հերթը երրորդ երիտասարդինն էր. սա վերցրեց աղեղը, նետը սարեց վրէն, լարը քաշելու միջոցին յանկարծ կուռը դողդողաց, գոյնը բոլորովին թռաւ, նետ ու աղեղը ձեռից վէր գրցելով լալագին գոչեց. «ոչ, դատաւոր, ես չեմ կարող լարը քաշել. ես աւելի լաւ կը հաշուեմ հօրս կարողութիւնից զրկուել, քան թէ քո պահանջը կատարել»: Դատաւորը մօտեցաւ, ձեռը բռնեց և ասեց. «մի վրդովուիլ, հանգուցեալի

կարողութիւնը քոնն է, դու ես նրա իսկական որդին, որովհետեւ ոչ մի զաւակի ձեռ չի զօրիկ նետով ծակել իրա հօր կուրծքը, թէկուզ այդ լինի պատկերի վրայ»:

2. ՆՈՐ ՍՈՂՈՄՈՆ

Մի հարուստ ու ազա մարդ կորցրել էր փողով լի քսակ: Նա ձայն տարածեց ողջ քաղաքում, թէ ով քսակը բերի, իրան տայ, հարիւր ռուբլի գտնելովարձ կը ստանայ: Մի ագնիւ գիւղացի եկաւ նրա մօտ քսակը ձեռին: Ազահը փողը համարեց ու ասեց. «այս քսակի մէջ հազար ռուբլի կար, այժմ մնացել է միայն իննը հարիւրը. տեսնում եմ, սիրելի, որ դու արդէն իմ խոստացած հարիւր ռուբլին վերցրել ես, ուրեմն մենք քուրթ ենք»: Գիւղացին շատ անգամ ասեց, որ ինքը քսակից ոչինչ չի վերցրել, ազահը չուզեց նրան հաւատալ: Այն ժամանակ գործն ընկաւ դատաւորին. սա լսեց երկուսին էլ և այսպիսի վճիռ արեց. «ձեզանից մէկը քսակ է կորցրել հազար ռուբլի մէջը, միւսը մի քսակ է գտել ինն հարիւր ռուբլի մէջը, պարզ է, որ այս քսակը չի կարող պատկանել առաջինին. ես որոշում եմ, որ այս քսակն իրա մօտ պահի գտնողը, մինչև սրա կորցնող մարդը չայտնուի»:

3. ԱՌԱՆՑ ՔՐՏԸՆՔԻ ՓՈՂԸ ՀԱՄ ԶՈՒՆԻ

Աստուած ծերի կերպարանք առած Գաբրիէլ հրեշտակի հետ շրջում էր: Մի օր այնպէս

պատահեց, որ պիտի անցնէր պանդոկի դռնով: «Գաբրիէլ, ասեց Աստուած, արի ներս մտնենք, մի կտոր բան ուտենք»:— «Քո կամքն է, Տէր, պատասխանեց հրեշտակը»:

Ներս մտան: Պանդոկ պահողներն էին մի մարդ ու կին:— «Ուտելու բան ունե՞ս, հարցրեց Տէրը:— «Աստծուն փառք, ինչո՞ւ չէ, համեցէք, ասեց պանդոկատէրը ու հիւրերի առաջ հանեց ունեցած լաւ կտորները: Նրանք մի մի պատառ վերցրին, մի մի բաժակ գինի խմելով ուժերը յետ բերին: Տէրը ծոցից հանեց ոսկով լի քսակը ու վճարեց ճաշի համար, ինչքան որ պանդոկատէրը պահանջում էր. դրանից ետ Գաբրիէլի հետ շարունակեց ճանապարհը: Պանդոկի տէրը փողատէրի մէկն էր. նրա աչքերը գնացին դեղին ոսկով լի քսակի ետնից, չը կարաց հանգիստ մնալ. ազահ սիրտն ասում էր, «ինչ ես պարապ կանգնել, վազիր, ծերին սպանիր և քսակին տիրացիր»: Կնիկը շատ աշխատեց այդ մտքից ետ կացնել, չեղաւ. մարդը պանդոկը կնոջ յուսով թողեց ու ծռանց վազեց, որ գնացողների առաջը կտրի ու անմեղատուր անելով սպանի: Հէնց որ յանկարծ դուրս պրծաւ և ուզում էր մտադրութիւնը կատարել, մէկ էլ այն տեսաւ, որ իրա կերպարանքը Հոխուեց, դառաւ փալանը վրէժն էշ: Տէրը բռնեց նրա մունգութից ու ետնից քաշելով ճանապարհը շարունակեց: Դիմացից գալիս էր մի գիւղացի, կանգնացրեց ու ասեց. «այ մարդ, բեզ շահաւէտ պայման եմ առաջարկում. այս գօրեղ էշը տեսնում ես, վերցրու տար, բա-

նացրու ամբողջ 12 տարի, օրական վարձը միշտ յայի։ Այդքան ժամանակ բանացնելուց ետ էջբեբեր այստեղ, իրա վարձագնի հետ ինձ յանձնիր։ Գիւղացին էջի վզին, սմբակներին նայելով ուրախութեամբ ընդունեց պայմանը, կապը քաշելով տարաւ տուն ու առանց մի ըոպէ դադար տալու սկսեց անտառից ճախ ու փայտ կրել, հանդից գաջ ու կիր բերել, արեն ու գլուխը ջարդելով բանագնել հա բանացնել։ Ժամանակը հէնց որ լրացաւ, գիւղացին էջն առաջն արած և վարձագինն էլ տոպրակով բերեց պատահած տեղը ու յանձնեց ծերին։ Սա ծածուած, ջարդուած էջի կապը քաշելով հասցրեց պանդոկի դուռը ու ձայն տուեց։ «Ներան օ՛վ կայ, դուրս գայ»։—«Ես եմ, ի՞նչ էք հրամայում, պատասխանեց կինը։ — Ի՞նչպէս, միթէ պանդոկը քո յուսով է մնացել»։—Ի՞նչ արած, ասի, մարդս այդպէս արեց, 12 տարի առաջ երկու հոգի եկան այստեղ, նստան, կերան, խմեցին, ծախսը վճարելով շարունակեցին իրանց ճամբէն։ Ազահ մարդս նրանց ոսկիների փայլից յաղթուեց, գնաց, որ կողոպտի ու շուտ հարստանայ։ Այն գնալն էր, ինչ գնաց»։—«Եթէ մարդդ լոյս ընկնի, կարող ես ճանաչել»։ — Ի՞նչպէս չէ, ինչքան էլ պատկերով փոխուած լինի, իսկոյն կը ճանաչեմ»։ —«Լաւ, ասեց Աստուած ու ձեռի գաւազանով մի անգամ զարկեց էջի փալանին։ Էջը մի ակնթարթում փոխուեց, դառաւ աղամորդի, մէջք ու գլուխ արիւնոտուած, ոտները վիրաւոր, բըզկըտած, վրէն մի չը կար, չոր ոսկորներն էին

մնացել, այնպէս ուժասպառ, քթից բռնէին, հոգին կը տար։ Խեղճ կինը զարհուրեց մարդուն այդ օրում տեսնելիս։ Աստուած փողի տոպրակը կնկանը տալով ասեց. «Եհա այն գումարը, որ սա 12 տարուայ մէջ իբրեւ էջ վաստակել է։ Այս թող խրատ լինի ու իմանայ, որ ով ուզում է փողի տէր դառնալ, պիտի աշխատի, ոտն ու ձեռը այսպէս արիւնշաղախ անի. առանց քրտընքի փողը համ չունի»։

4. ԵՂԻԱ ՄԱՐԳԱՐԷՆ

Մի անգամ Եղիան այսպիսի խնդիրք արեց Աստուծոյ. «Ողորմած Տէր, ասի, մի ժամ ինձ իրաւունք տուր, ամեն բան տեսնեմ, ինչ որ դու ես տեսնում»։ Աստուած ասեց. «Լաւ, յօժար եմ»։ Հէնց այդ ըոպէին երկու մարդ ջաղացը աղուն էին տանում. մէկը սայլով էր, միւսը ոտով տոպրակն ուսին։ Երբ նրանք գետի մօտ հասան, տոպրակաւորը խնդրեց սայլաւորին. «Թող տոպրակս քո սայլի վրայ դնեմ, ինքս ջրով անցկենամ»։ Սայլաւորն ասեց. «չի կարելի, ձիուս բեռը շատ կը ծանրանայ, երբ ես էլ սայլի վրայ նստեմ»։ Աղքատը տոպրակը թողեց այնտեղ գնաց վերեւ, որ տեսնի՝ արդեօք կամուրջ կայ։ Հէնց որ նա թփերի ետեւ ծածկուեց, սայլաւորն իրա պարկը բաց արեց և սկսեց աղքատի տոպրակի ցորենը այնտեղ ածել։ Եղիան այս անիրաւ բանը տեսնելով բարկացաւ ու որոտալով վերեւից կայծակ ու շանթեր թափեց նրա գլխին։ Աստուած շտապեց, Եղիային ձայն տուեց. «Երբեք

է, դադարեցրու: Օհ, եղիա, ինչեք կը բերէիր աշխարհի գլխին, եթէ մի ամբողջ օր իմ տեղը լինէիր և մարդկանց արարքները տեսնէիր»:

5. ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԵՂՅԱՅՐՆԵՐԸ

Թագաւորն անց էր կենում փողոցով, մուրացկանը մօտեցաւ և ողորմութիւն խնդրեց: Թագաւորը տեսնելով, որ առողջ է, ոչինչ չը տուեց: Մուրացկանն ասեց. «Թագաւոր, երևում է, դու մոռացել ես, որ ամենա մի հօր որդի եմք, ես բո եղբայրն եմ, ինչո՞ւ բաժին չես տալիս: Թագաւորը կանգ առաւ և ասեց. «դու ճշմարիտ ես ասում, մենք ամենա եղբայրներ եմք, դու կարող ես բաժին ստանալ»: Այս ասելով մուրացկանին տուեց մի ոսկի: Մուրացկանը գոհ չը մնաց, ասեց. «դու ինձ քիչ ես տալիս, մի՞թէ այդպէս բաժին կը տան եղբօրը. դու միլիօն ոսկի ունես, ինձ մի հատ ես տալիս: Թագաւորն ասեց. «այդ էլ ճիշտ է, որ ես միլիօն ոսկի ունեմ, բայց մոռացել ես, որ միլիօնից աւելի քեզ պէս եղբայրներ ունեմ: Աւելի լաւ է, շուտով հեռանաս, թէ չէ որ նրանք գան, դրա կէսն էլ ձեռիցդ կը խլեն»:

6. ՍՐԱՄԻՏ ԳԻՒՂԱՑԻ

Աղքատ շինականը ցորեն չունէր, մտքումը դրեց, որ գնայ աղից ցորեն խնդրի. դատարկ ձեռով չը գնալու համար ունեցած մի հատ բաղը մօրթեց, տապակեց ու տարաւ: Աղէն բաղն ընդունեց և գիւղացուն ասեց. «շնորհակալ եմ ընծայիդ համար, միայն չը գիտեմ, ո՞նց պիտի բա-

ժանենք քո բաղը: Ահա կինս, երկու տղէս և երկու աղջիկս, ի՞նչպէս բաժանենք, որ ոչ ոք չը նեղանայ»: Շինականն ասեց. «եթէ կուզէք, ես կը բաժանեմ»: Դանակը վերցրեց, կտրեց գլուխը և աղային մեկնելով ասեց. «դու ողջ տան գլխաւորն ես, գլուխը քեզ կը պատկանի»: Յետոյ կտրեց դնդուզը և տուեց աղջիկ-պարոնին. «քո բանն է տանը նստելը, ճաշին, զաւակներին մտիկ անելը, քեզ արժան է դնդուզը»: Յետոյ կտրեց ոտները և տուեց աղերանց. «ձեզ արժանի է ոտները, որ հօր ճամբով ման գաք»: Իսկ աղջկերանց երկու թևերը տալով ասեց. «դուք շուտով տանից թռչելու էք, այս թևերը ձեզ պէտք կը գտն: Ահա, աղա, ամենդ բաժին ստացաք, մնացածն էլ կը վերցնեմ ես»: Եւ ամբողջ բաղը պահեց իրան: Աղէն ուրախ ծիծաղեց, շինականին թէ ցորեն տուեց և թէ փող:

Շէնից մի ունևոր մարդ լսեց, որ աղէն մի բաղի համար թէ ցորեն է տուել և թէ փող. ինքը հինգ բաղ միանգամից տապակեց ու տարաւ աղի տուն: Աղէն ասեց. «շնորհակալ եմ բաղերի համար, բայց տես, ես ունեմ կին, երկու տղայ և երկու աղջիկ, բոլորս վեց հոգի. ո՞նց հաւասար բաժանենք բաղերը մեր մէջ»: Ունևոր շինականը գլուխը քորելով շատ մտածեց ու հնար չը գտաւ: Աղէն կանչել տուեց աղքատ շինականին և առաջարկեց, որ բաղերը հաւասար բաժանի: Սրամիտ շինականը վերցրեց մի բաղ, տուեց աղին ու աղջիկ-պարոնին և ասեց. «դուք երկու էք, բաղն էլ ձեզ հետ կը լինէք երեք»:

Մէկը տուեց տղերանց և ասեց. «դուք նրա հետ կը դառնաք երեք»։ Մէկ բաղ տուեց աղջկերանց ու ասեց. «ասա դուք էլ երեք էք»։ Երկու բաղն էլ վերցրեց իրան և ասեց. «ես էլ այս բաղերի հետ կը լինեմ երեք»։ Տես, աղա, այստեղ բոլորն հաւասար դուրս եկանք։ Աղէն ծիծաղեց և աղքատ շինականին էլի ցորեն ու փող բաշխեց, իսկ հաստազուլ ռենկորին տանից անպատիւ դուրս արեց։

7. ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ԻՐԱ ՀԱՐԵՒԱՆԸ

Գերմանիայի թագաւորն իրա մայրաքաղաքից եօթ ժամ հեռաւորութեան վրայ մի գեղեցիկ պալատ ունէր։ Այդ պալատին մօտիկ գտնւում էր մի ջաղաց, որի չըխչիւկոցն ու դընդդընգոցը թագաւորին գիշեր ցերեկ հանգիստ չէին տալիս։ Դրա համար մի օր ջաղացպանին կանչել տուեց պալատ և ասեց նրան. «սիրելի հարեան, դու պիտի իմանաս, որ մենք էլ իրար մօտ չենք կարող ապրել, մեզնից մէկն ու մէկը պիտի հեռանայ։ Ի՞նչ ես տալիս իմ պալատին, որ ես հեռանամ»։ Ի՞նչքան էք պահանջում, ձերդ մեծութիւն, որ տամ, հարցրեց ջաղացպանը։— «Այ գարմանալի մարդ, հրտեղից ունես այնքան փող, որ իմ պալատն առնես»։— «Ողորմած տէր, այն ժամանակ դուք էլ այնքան փող չէք ունենալ, որ իմ ջաղացն առնէք, որովհետեւ նա ծախու չի»։— «Լսի՛ր, ես քեզ նրա համար կը վրձարեմ հազար ուլբլի»։— «Միտք չունեմ ջաղացը ծախելու. ես ծնուել եմ նրա մէջ, կամե՛

նում եմ նրա մէջ էլ մեռնել, ինչպէս որ ջաղացը ստացել եմ իմ հօրից, այնպէս էլ ես պիտի որդուս ժառանգութիւն թողնեմ»։— «Է՛հ, ի՞նչ հարկ կայ քեզ հետ երկար խօսել կամ գլուխ ցաւացնել, խօսեց թագաւորը, կը հրամայեմ ջաղացդ գին կտրացնել և հարցը կարճ վերջացնել. կուզես նրա արժէքը վեր կալ, կուզես՝ չէ»։— «Հա՛, այդպէս ուժով կարող էիք վարուել, թագաւոր, խօսեց ջաղացպանը, եթէ ձեր մայրաքաղաքում ոչ դատարան լինէր և ոչ դատաստան»։ Ջաղացպանի այս խօսքերի վրայ թագաւորը կոտորուեց ու ասեց. «դու իրաւացի խօսեցիր, սիրելի, արի՛ դարձեալ շարունակենք ապրել իրար կողքի իբրեւ լաւ հարեաններ»։

Այդ ջաղացը այժմ էլ կայ և անցորդներին պատմում է Ֆրիդրիխ Մեծի արդարասիրութեան մասին։

8. ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ԾԱՌԱՆ

Ֆրիդրիխ Մեծը շատ անգամ նստած աշխատում էր մինչև կէս գիշեր, բայց միւս առաւօտ զարթում էր ճիշտ 4 ժամին, ինչպէս իրասովորութիւնն էր։ Քանի որ երիտասարդ էր, այդ բանը հեշտ էր կատարում, բայց երբ ծերացաւ, շատ անգամ դժուարանում էր կատարել։ Մի անգամ նստած էր գրասեղանի մօտ և կէս գիշերը վաղուց անցել էր. այդ ժամանակ ծառան ներս մտաւ և յիշեցրեց թագաւորին, որ քնելու ժամանակ է։ Թագաւորն ասեց. «ես շատ կարեւոր գործ ունեմ, առաւօտը չորս ժամին դու՛

պիտի ինձ զարթեցնես: Ես քնհատ կը լինեմ, չեմ ուզիլ վեր կենալ, բայց քեզ հրամայում եմ, որ չը քաշուես ինձ զարթեցնել, լսում ես»:

Երբ առաւօտեան չորս ժամը խփեց, ներս մտաւ ծառան: Թագաւորը պինդ քնած էր, ուշկալ ծառան սկսեց բարձր ձայնով նրան զարթեցնել: Թագաւորն աչքերը բաց արեց ու ասեց. «Ես կամենում եմ մի կէս ժամ էլ քնել, թող տուր»: — «Բայց չէ՞ որ Ձերդ մեծութիւնը հրամայել է, որ ճիշտ 4 ժամին անպատճառ զարթեցնեմ, ասեց ծառան: — «Այժմ էլ լսում ես, որ չեմ կամենում, գոչեց թագաւորը: — «Ձերդ մեծութիւն, դուք պիտի այս բոլորիս վերկենաք, պատասխանեց ծառան և ընդիմանալը բանի տեղ չը դնելով այնքան նեղեց, որ թագաւորը խիստ զայրանալով գոռաց. «Անուշակալ անպիտան, չե՞ս թողնիլ, որ քնեմ. քեզ ասում եմ, հեռացիր»: Ծառան երբ տեսաւ, որ ասելով, խնդրելով չի կարողանում թագաւորին տեղից վեր կացնել, դիմեց խելացի միջոցի. վերմակը վերցրեց վրայից և ներքև գցեց: Այս անգամ Փրիդրիխը պառկած տեղից վեր կացաւ և շորերը հագնելով ասեց. «Կեցցես, քաջ տղայ ես, միշտ էլ այսպէս վարուիր, երբ չուզէնամ վեր կենալ»:

Այսպէս էլ միշտ անում էր ծառան. հէնց որ ձայն տուած միջոցին ծերունի թագաւորը չէր վեր կենում, ծառան վերմակը թռցնում էր նրա վրայից:

8. Ո՞ՒՄ ԿԱՐԳԱԴՐԱԾՆ Է ԱԻՆԼԻ ՃԻՇՏ

Մի մարդ ճղողի ծառի մօտ ձմերուկ էր ցանել: Ամառը շոք ժամին ծառի տակ պարկած հանգստանում էր: Նայեց խոշոր ձմերկին, յետոյ նայեց մանր ճղողին և գլուխն օրօրելով խօսեց. «Տէր Աստուած, դու աշխարհում ամեն բան իրա յարմար տեղն ես ստեղծել, բայց այս մէկում սխալուել ես, որ զօրեղ ծառին կերմակ պտուղ ես տուել, անզօր թուփին խոշոր ձմերուկ»:

Այս խօսելու միջոցին՝ քամուց էր, թէ ինչից, յանկարծ մի ճղողուր ընկաւ ծառից և տրաք դիպաւ այգետիրոջ ճակատի մէջտեղը: Դիպած տեղը ճղողի մեծութեամբ ուռաւ ու կսկրծաց: Մարդն սկսեց ճակատը եռանդով շփել ու աղաղակել. «մեղայ քեզ, Տէր Աստուած, ես շատ սխալ եմ, դու ամեն բան իմաստութիւնով, իրա յարմար տեղն ես ստեղծել: Ով չըհաւանի քո կարգադրածին, թող նրա ճակատն էլ իմի օրն ընկնի»:

Յետոյ ինքն իրան յանդիմանեց. «Ի՛նչ յիմարն եմ, իմ խելքով ուզում էի բարձր ծառի վրայ ձմերուկներ բացընել: Եթէ այն փոքր ճղողի տեղ հաագին ձմերուկն ընկած լինէր գլխիս, ի՛նչ կըլինէր իմ վիճակը, հօ շունչս փչած կը լինէի»:

9. ԽԵԼՕՔ ՀՈՎԻԻ

Մի ջաղացպան իրա ջաղացի դռան ճակատին մեծ տառերով գրել էր տուել. «ապրում եմ ու հոգս չունեմ»: Պատահեց, որ մի օր թագաւոր

«որը ջաղացի առջևով անց կենալիս այդ գրածը կարդաց ու իսկոյն հրաման արեց, որ ջաղաց-պանին դուրս կանչեն. «ի՞նչպէս համարձակուում ես պարծենալ աշխարհի առաջ, թէ առանց հոգսի ես ապրում: Ես թագաւոր տեղովս չեմ կարողանում այդ բանն ասել, դու ինչացո՞ւ ես»: Զաղացպանը պատասխանեց. «ի՞նչպէս թէ ինչացո՞ւ եմ. հարուստ մարդ եմ ու առանց հոգսի եմ ապրում»:— «Լա՛ւ, խօսեց թագաւորը, որովհետեւ դու առանց հոգսի ես ապրում, ես քեզ կը սովորեցնեմ, թէ գլուխ տրաքացնելն ի՞նչ բան է. քեզ տալիս եմ այս երեք հարցը. 1, ի՞նչքան է հեռաւորութիւնը այստեղից մինչև երկինք. 2, ի՞նչքան ես գնահատում դու ինձ. 3, ի՞նչ եմ մտածում այս ըոպէիս: Այս հարցերը լուծելու և ինձ պատասխանելու համար քեզ մի տարի ժամանակ եմ տալիս. թէ չիմացար, գլուխդ պիտի կտրուի»: Թագաւորը գնաց ու ջաղացպանին թողեց արիւն ծովում. այն օրից գլուխը կախ արեց ու մնաց տխուր, ունքերը կիտած. ինչքան էլ տխրութեան պատճառը հարցնում էին, ձայն չէր հանում: Տարին վերջանում էր, պատասխաններ չէր գտել: Զաղացպանը սրտնեղած պատմեց իրա վիշտը հովիւ եղբօրը, որին հայրական մասից զրկել հեռացրել էր: «Ի՞նչ կըտաս, որ քեզ ազատեմ թագաւորի պատժից, ասեց հովիւը. — «Ունեցածիս կէսը քեզ, ասեց ջաղացպանը, «Դէ հազուստդ տուր ինձ, իմը դու վերցրու», ասեց հովիւը ու ջաղացպանի պէս ալրաթաթախ գնաց ներկայացաւ թագաւորին: Թագաւորը հարցրեց.

«դէ, ասա, ի՞նչքան է հեռաւորութիւնը այստեղից մինչև երկինք»: Հովիւն ասեց. «մի օրուայ ճանապարհ, որովհետեւ Յիսուս ասեց իրա աջ կողմ խաչուած աւագակին. «այսօր ինձ հետ կը լինես արքայութեան մէջ»: — «Այժմ ասա, ի՞նչ ես գնահատում դու ինձ»: — «Երկնաւոր թագաւոր Յիսուսին 30 արծաթ գին կտրեցին, դու նրանից պակաս ես, թէպէտ աշխարհի վրայ առաջինն ես, ուստի 29 արծաթից աւելի չարժես»: — «Խօսքդ տեղին է, դէ արի, վերջին հարցին էլ պատասխանիր. ի՞նչ եմ մտածում այս ըոպէին»: — «Տէր թագաւոր, դու այժմ մտածում ես թէ ես ջաղացպանն եմ, բայց սխալում ես, ես նրա եղբայրն եմ»: Թագաւորի քէֆն եկաւ մանաւանդ վերջին պատասխանի վրայ, առատ վարձատրեց ու արձակեց:

Զաղացպանը եղբօրը տուեց իրա հարստութեան կէսը ու նրա հետ սիրով ապրեց մինչև կեանքի վերջը:

10. ԱՓՐԻԿԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Աղէքսանդր Մակեդոնացին անթիւ ժողովուրդներ նուաճելով մտաւ Ափրիկայի երկիրներից մինը, որ ոսկով շատ հարուստ էր: Բնակիչները դուրս եկան նրա հանդէպ և մատուցին պա՛ւկներով ոսկէ պտուղներ: Ձեր պտուղներն ինձ հարկաւոր չեն, ասեց Աղէքսանդրը, ես չեմ եկել ձեր գանձերով հիանամ, այլ ծանօթանամ ձեր վարք ու բարբին: Այն ժամանակ բնակիչները Աղէքսանդրին առաջնորդեցին հրապարակը,

ուր նրանց թագաւորը դատաստան էր կտրում: Այդ միջոցին թագաւորին մօտեցաւ քաղաքի բնակիչներից մինը և ասեց. «Թագաւոր, ես այս մարդուց մի պարկ ալիւր առայ և մէջը գտայ ահա այսքան ոսկին: Ալիւրն իմն է, բայց ոսկին՝ չէ: Այս մարդը չի ուզում ետ վերցնի. որոմած թագաւոր, վճռիր, որ ոսկին վերկալնի, որովհետեւ նրա սեպհականութիւնն է»: Միւսն ասեց. «Դու վախենում ես քո մօտ պահել ուրիշի սեպհականութիւնը և ուզում ես, որ ես իւրացնեմ այն, ինչոր ինձ չի պատկանում: Ես քեզ վրայ ծախեցի պարկը իրա միջի եղածով: Թող քեզ կենայ քո սեպհականութիւնը: Որոմած թագաւոր, խնդրում եմ, վճռիր, որ այդ ոսկին նրանն է»: Թագաւորը հարցրեց առաջին գանգատաւորին. «Պոյ առնեմ թէ չէ»:—«Ունեմ, ասեց գանգատաւորը: Յետոյ հարցրեց միւսին. «աղջիկ ունեմ թէ չէ»:—«Ունեմ, պատասխանեց նա:—«Շատ բարի, ասեց թագաւորը, դուք երկուսդ էլ ազնիւ մարդիկ էք, նշանեցէք ձեր գաւազներին իրար հետ և պարկի մէջ գտնուած ոսկին տուէք նրանց իբրեւ օժիտ»:

Այս վճիռը երբ լսեց Աղէքսանդրը, շատ զարմացաւ. «Ի՞նչի վրայ ես զարմանում, միթէ ես անարդար դատաստան արի, հարցրեց ամբողջ թագաւորը:—«Ոչ, քո դատաստանը արդար է, պատասխանեց Աղէքսանդրը, բայց իմ երկրում այդ գործն ուրիշ կերպ կը վճռէին»:—«Ի՞նչպէս, հարցրեց ամբողջ թագաւորը:—«Երկու գանգատաւորների գլուխները տեղն ու

տեղը կը կտրէին»: Այդ խօսքերի վրայ թագաւորը ձեռները չխփացնելով գոչեց. «միթէ ձեր աշխարհում արեւ է ծագում կամ երկինքը միթէ ձեր երկրին ցող ու անձրեւ է տալիս»:—«Այո, ասեց Աղէքսանդրը:—«Եթէ ասածդ ուղիղ է, խօսեց թագաւորը, այդ անպատճառ ձեր աշխարհում ապրող անմեղ անասունների սիրու համար կը լինի, որովհետեւ ձեր նման մարդկանց վրայ ոչ արեւ պիտի ծագի և ոչ չորեքանգուս անձրեւ թափուի»:

12. ԱՐԱՐԻ ԶԻՆ

Նաբէք արաբը մի այնպիսի գործակալ էր, որ զեցիկ ձի ունէր, որ ով տեսնում էր, արաբաշեկով ասում էր՝ երանի իմը լինի: Մի ուրիշ արաբ, Թայիր անունով, մտքումը դրեց այդ ձին ձեռ գցել. Նաբէքին առաջարկեց բազմաթիւ ուղտեր և այլ հարստութիւններ, միայն թէ ձին տայ. Նաբէքը ոչ մի բանով չէր ուզում փոխել իրա սիրելի ձին: Այն ժամանակ Թայիրը վճռեց իրա նպատակին հասնել խորամանկութեամբ. նա երեսը բան քսելով այլակերպուեց, հագաւ քրքրուած շորեր, վիզն ու ոտները փալասներով փաթաթեց իբրեւ եարոտ-փարոտ մուրացկան, այդ կերպարանքով գնաց կանգնեց այն ճամբի վրայ, որով պիտի Նաբէքը անցնէ: Երբ Նաբէքը մօտեցաւ, Թայիրը սուտ կերկերուն ձայնով աղբսեց. «խեղճ օտարական եմ, երեք օր է, չեմ կարողանում շարժուել, որ գնամ հաց մուրամ. մեռնում եմ, օգնիր ինձ, Աստծու ձեռը քեզ վար-

1001
5651

ձստրի»։ Նաբէքն ընդունեց նրան իսկական մուրացկանի տեղ ու խղճալով ասեց. «նստիր գաւաքիս, գնանք իմ տուն»։ Բայց խաբեբան պատասխանեց. «ախ, չեմ կարող ինքս բարձրանալ, ուժ չունեմ»։ Փափկասիրտ Նաբէքը ձիուց իջաւ, Թայիրի մօտ քաշելով ու խըտտելով նրան նստացրեց ձիու վրայ։ Երբ մուրացկանը Թամբի մէջ լաւ տեղաւորուեց, ասպանդակները սղմեց ձիու կողքերին ու սլանալով կանչեց. «իմացիր, ես Թայիրն եմ, ձիդ խլեցի ու տանում եմ իմ տուն»։ Նաբէքը նրա ետնից աղաղակեց, «դէ սպասիր, մի խօսք ասեմ, յետոյ գնում ես, գնա»։ Թայիրը գիտէր, որ այդ հրեղէն ձիու ետնից հասնող չիլինիլ, այնքան հեռու կանգնեց, որ տէգը չը հասնի։ Նաբէքը ձայն տուեց. «դու տանում ես իմ ձին, էհ, փնաս չունի, Աստուած քեզ հետ։ Բայց քեզ մի բան եմ աղաչում, խոստացիր, որ ոչ ոքի չասես թէ ինչ խորամանկ միջոցով իմ ձիուն տիրացար»։ — «Ինչո՞ւ համար չասեմ, հարցրեց Թայիրը։ — «Նրա համար, պատասխանեց Նաբէքը, որ մի ուրիշ մարդ նեղ ժամանակ օգնութիւն կը խնդրի, կը կարծեն թէ նա էլ միտք ունի խաբելու։ Այն ժամանակ ես պատճառ կը դառնամ, որ մարդիկ այլ ևս իրար բարեբարութիւն չեն անիլ, որովհետեւ ամենն էլ կը վախենան խաբուելուց, ինչպէս ես»։

Թայիրն այդ խօսքերը լսելով մնաց սառած, ինքն իրան մտածեց, յետոյ ձիուց վէր գալով ասեց. «ներիր սխալմունքս, Նաբէք, ես մոլորուած էի, նախանձը իմ աչքերը փակել էր, դու կորց-

րած ճանապարհս ցոյց տուիր»։ Այս ասելով գրկեց Նաբէքին և ձին վերադարձրեց։ Յետոյ գնաց նրա վրանը, երեք օր հիւր մնալով եղբայրական ուխտ կապեց։

13. ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԱՂՋԻԿ

Ձինաստանում այսպիսի հին օրէնք կայ, ու խաբէութեան մէջ բռնուի, նրա ձեռները պիտի կտրել։ Մի մանդարին (բարձրաստիճան մարդ) բռնուեց այդ յանցանքի մէջ։ Բողդիխանը (չինաց կայսրը) գայրացաւ նրա վրայ և հրամայեց ձեռները կտրել։ Ամեն ինչ պատրաստել էին պատիժը գործադրելու համար, երբ յանկարծ պալատի դուռն եկաւ դատապարտուած մանդարինի մատաղահաս աղջիկը և սկսեց աղերսել, որ թողնեն Բողդիխանին ներկայանայ։ Թեթեւ բան չէր նրա խնդիրը, բայց նա այնպէս մորմոքուում էր, որ պալատականները կակղեցին ու աղջկան ներս թողին։ Երբ տեսաւ ոսկու, աղամանդների մէջ փայլող Բողդիխանին, ընկաւ ոտներն ու ասեց. «հօր թագաւոր, ասում են, իմ հայրը արժանացել է պատժի և պիտի ձեռներից զրկուի»։ Նա դէպի թագաւորը մեկնեց իրա փոքրիկ, բլնքոյ ձեռները և խօսքը շարունակեց. «ահա, կըտրել տուր իմ ձեռները, սրանք պատկանում են իմ քամբախտ հօրը, բայց չեն կարող կերակրել թուլացած մօրս, հիւանդ եղբօրս և փոքր քրոջս։ Իմ ձեռներին հետ վարուիր օրէնքի խստութեամբ, միայն անփնաս թող հօրս ձեռները, որ պահպանեն մեր ընտանիքը»։

Բողոքիխանի արիւնը սրտում սառաւ, երբ տեսաւ այսպիսի որդիական սէր, բայց ցանկանալով այն փորձել, ասեց իրա ոտներէ առաջ փռուած աղջկան. «վեր կաց, բո ուզածը կը կատարուի, թող քո անմեղ ձեռները կտրեն հօրդ մեղաւոր ձեռներէ փոխարէն»: Բողոքիխանի հրամանով աղջկան տարան պատժի հրապարակը, ուր միևնոյն ժամանակ պիտի բերէին և նրա բանտարկուած հօրը: Աղջկան մօտեցրին մի կոճղի, որ ծածկուած էր արիւնի բծերով, կոնները թոկով ամրացրին կոճղի վրայի երկաթէ օղերին, դահիճը սուրը հանած մօտեցաւ նրան: Աղջիկը գունաթափուեց, բայց բերանից աղերսի կտոր չբխուեց: Հէնց այն է, սուրը պիտի իջնէր մանկական մերկ բազուկներէ վրայ, իսկոյն պալատականը վրայ թռաւ և դահճի թեր բռնեց: Այդ միջոցին հրապարակի դուռը չըբխակալէ բացուեց, աղջկայ հայրը շղթաներից ազատ կանգնեց նրա առաջ ու երախտագէտ սրտով կոնները մեկնեց. անձնուէր աղջկանը գրկելու:

Բողոքիխանը ներեց մանդարինին և հրամայեց այլևս մարդ չը պատուհասել այն հրապարակում, ուր փորձի ենթարկուեց անձնուէր աղջիկը: Հրապարակի մէջ կանգնել տուեց մի քարէ սիւն, ճակատին մարմարէ տախտակ կպցրած և վրէն ոսկէ տառերով այս խօսքերը գրած. «Իխուճ մանդարինի Սիու Լիէն աղջիկը այստեղ գոհում էր իրա մատաղ կեանքը հօր կեանքը փրկելու համար: Երանի այն հայրերին, որոնք այսպիսի աղջիկներ ունեն. երանի այն աշխարհին, որի

վրայ բանում ու աճում է այսպիսի սէր»:

14. ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՆԿԵԱՆՆԵՐ

Բաղդատի իշխանը շինել տուեց մի անկելանոց, ճակատին գրել տուեց ոսկէ տառերով երեք խօսք «Իսկական անկեալների համար»: Նրա միտքն էր իմանալ, թէ քաղաքում քանի պարապ մարդիկ կան, որ ծուլութիւնն արհեստ շինած գործի չեն կենում: Երկու օրից ետ անկելանոցում ազատ տեղ չկար. ձրի հացի ու օթեանի լուրն առնելով շրջականներից էլ անթիւ ծոյեր վազել էին քաղաք ու խնդրելու փոխարէն պահանջում էին, որ անկելանոցում իրանց տեղ տան: Իշխանը սուտ անկեալներին ջոկելու համար այս հնարը մտածեց. հրամայեց կրակ տալ անկելանոցը, միայն այնպէս անել, որ մարդ չայրուի: Կէս գիշերին ամեն կողմից գոռացին «հրդեհ, հրդեհ, օգնութիւն հասէք»: Քաղաքը բարձրացած բոցերից լուսաւորուեց: Բնակիչները շփոթուած վազեցին ու տեսան ինչ — անկելանոցը բոցերի մէջ թաղուած: Ժողովուած բազմաթիւ անկեալները տեսնելով հրդեհի ծուխն ու մուխը, տեղներից վեր թռան, փախան. մի քանի ըոպէում ողջ բնակարանը թափուրացաւ: Դռներն ամենը կրճնկի վրայ բաց էին: Ներսը մնացին միայն երկու հոգի, անկողնի մէջ պարկած. այնքան ալարկոտ էին, որ իրանց գլուխն ազատել չէին ուզում. սպասում էին դրսի օգնութեան: Մէկը տեսաւ, որ ծուխն իրան խեղդում է, կրակն էլ մօտենում էր, ալարեց, որ ժաժ գայ, պառկած տե-

դից գոռաց. «օգնեցէք ի սէր Աստծոս»: Ծառաները ծածուկ նրանց հետևում էին: Երկրորդ անգամ անգիտելի վատթար էր, նա դարձաւ ընկերինս ասեց. «ալարս գալիս է բարձր ձայն հանեմ, իմ տեղ էլ գոռա, որ այրւում եմ»: Ծառաները մտան ու շալակած դուրս բերին: Իշխանը լսեց նրանց մասին և ծիծաղելով ասեց. «ստուգուեց, որ քաղաքում երկու իսկական անկեալ կայ. դրանց պահեցէք իբրեւ ողորմելի արարածների, իսկ միւսներին տարէք բանտ»:

15. ՀԱՉԱՐ ՈՍԿԻ

Հարուստի մէկը կամեցաւ հազար ոսկի բաժանել աղքատներին, բայց չէր իմանում ինչպիսի աղքատների տայ, որ վարձք լինի: Երեկոյեան քահանայի մօտ եկաւ և ասեց. «տէր հայր, կամենում եմ աղքատներին հազար ոսկի բաժանել, բայց չը գիտեմ՝ ում տամ: Խնդրում եմ՝ վերցնէք փողը և բաժանէք ծխի աղքատներին»: Քահանան պատասխանեց. «գումարը խիստ մեծ է, ես նոյնպէս չը գիտեմ՝ ում բաժանեմ: Կարելի է մէկին շատ հասնի, մէկին քիչ, ինձնից նեղանան: Ինքներդ ասէք՝ ինչպիսի աղքատների բաժանեմ և ամեն մէկին քանի ոսկի»: Հարուստը վրայ բերեց. «տէր հայր, երբ դուք էլ չը գիտէք թէ ում կարելի է տալ, Աստուած գիտէ, նա ձեզ ցոյց կը տայ: Ով էգուց առաւօտ առաջինը ձեզ մօտ գայ, նրան տուէք բոլոր փողը»: Քահանայի ծխի մէջ մի աղքատ կար, շատ երե-

խաների տէր. ինքը տկար էր և չէր կարում աշխատել: Այդ երեկոյ Սաղմոսն առաջը դրած կարդում էր, յանկարծ այս խօսքերը աչքովն ընկան. «երիտասարդ էի և ծերութեան հասայ. բայց չը տեսայ, որ արդար մարդը երեսի վրայ անուշադիր թողնուի ու որդիքը գնան դռնէ դուռ հաց մուրալու»: Աղքատը հառաչելով ասեց. «ճիշտ չէ Սաղմոսի ասածը, ահա մէկը ես, Աստուած ինձ թողել է երեսի վրայ, իսկ ես կեանքումս վատ բան արած չեմ: Պիտի գնալ քահանայի մօտ և հարցնել թէ ինչո՞ւ այսպիսի անճիշտ խօսքեր են գրուած Սուրբ Գրքի մէջ»: Առաւօտը վաղ ճամբայ ընկաւ դէպի ծխական քահանայի տուն: Տէրտէրը լուսամուտից տեսնելով ասեց. «անշուշտ Աստուած է սրան այսպէս վաղ ինձ մօտ ուղարկողը. սրա բախտն է, որ առաջինն է գալիս»: Դուռը բաց արեց և նրա հարցին պատասխանելու փոխարէն հազար ոսկին տուեց ձեռքը:

15. ՄԱՐԴԻԿ ՈՒ ՈՇԽԱՐՀ

Մի բարերար հոգի կար, նրա փափագն այն էր, որքան կարելի է շատ բարութիւն անել մարդկանց: Երկար մտածում էր թէ ինչպէս վարուի, ի՞նչ տեսակ բան շինի, որ նրանով ոչ ոքի սրտի չը դիպչի, ընդհակառակը ամենին էլ օգտակար լինի: Բարերար հոգին երկար մտածելուց ետ ուրոշեց հետևեալը. ընտրեց մի պարապ տարածութիւն, որտեղով մեծ բազմութիւն էր անց ու դարձ անում. շինեց մի քարվանսարայ, մեծ ընդարձակ բակով. ամբար տուեց այնտեղ ամեն բանից, ինչ

որ կարող էր մարդ արարածին օգուտ և բաւականութիւն տալ։ Նրա մտածմունքն այս էր. «Թող անց ու դարձ անողները, երբ սիրտներն ուզի, այստեղ մնան, ուտեն, խմեն, ինչ որ նրանց հարկաւոր է, վերցնեն. երբ բոլորը կը հատնի, ես դարձեալ կը գամ, քարվանսարան ամեն բարիքներով կը լցնեմ»։

Ասածի պէս կատարեց, ամեն ինչ կարգով սարքով թողեց ու հեռացաւ և սպասում էր թէ ինչ կը լինի հետեանքը։ Ահա եկան բարի մարդիկ իջևանեցին, կերան, խմեցին, գիշերը հանգըստանալով միւս առաւօտ իրանց ճամբէն շարունակեցին։ Չատերն ամբողջ օրերով մնում էին, շատերն իրանց պէտք եղած բաները վերցնում, տանում, բայց չէին մոռանում լիասիրտ բարեմաղթութիւն անել քարվանսարան հիմնող անյայտ բարերարին։ Միայն յետոյ պատահեց, որ այդտեղ եկան լպիրշ, անամօթ և կռուարար մարդիկ, սրանք վրայ թափուեցին, սկսան ագահաբար լափլափել, յետոյ ինչ որ կար, չը կար՝ բոլորն իրանց տոպրակները, պարկերը հաւաքել։ Աչքածակ ճամբորդների մէջ մեծ վէճ ու անբաւականութիւն ծագեց. ամենից զօրեղը գոռում էր՝ բոլորն իմն է, չը համարձակուէք ձեռ տալ, միւսները պատասխանում էին՝ ոչ, մենք էլ բաժին ունենք։ Սկսան կռուել, մէկ մէկու ձեռից խլել բաները, ոտի տակ տալով կոտորտել, որ ուրիշին չընկնի։ Իրանց խայտառակ արարքով այնտեղը հասցրին, որ ժողոված բարիքները ոչ մէկին պէտք չեկաւ։ Ամեն բան փչացնելուց ետ սկսան քարվանսար

այի անկիւններում ցրտից կուչ գալ, քաղցածութիւնից տանջուել, մէկ մէկու վիրաւորել, քարվանսարայ հիմնողին հայոյել, թէ ինչո՞ւ այդպիսի անխելք բան է արել, ինչո՞ւ կարգ պահանդներ չի դրել, ինչո՞ւ է քիչ պաշար հաւաքել, կամ ինչո՞ւ ամեն մի վատ մարդու ներս է թողել։ Ամեն միւր կարծում էր թէ ինքն է միայն պատուականը, իսկ միւսները վատ են։ Ամենն էլ քաղցած, ցրտատար եղած, զայրացած թողին քարվանսարան հեռացան, ամեն տեսակ հայոյանքներ թափելով իրար գլխի. նզովում էին նոյնպէս քարվանսարան և նրա շինողին։

Բարերար հոգին Աստուած է, քարվանսարան աշխարհս, անցորդները մարդիկ։ Այսպէս մարդիկ, երբ մոռանում են Աստծու պատուէրը թէ՛ սիրիւ ընկերիւ ինչպէս քո անձը, կործանում են թէ իրանց և թէ ուրիշների կեանքը. երբէք չեն մտածում, որ իրանք են մեղաւորը։ Վատն իրանց կեանքն է, բայց նրանք հայոյում, մեղադրում են ուրիշներին։

17. ԿՈՎԱՐԱՄԻ ԱԹՈՌԸ

Մի իշխան օրոշեց իրա ժողովրդին ճաշ տալ, ուրախացնել. հիւրերին ընդունելն ու սեղանին նստացնելը յանձնեց մովրովին։ Բոլորից վերջը եկաւ մի ուժեղ սարեցի, բոլի կովարած, նայեց դէս դէն, տեսաւ բոլոր աթոռները բռնուած են, դիմեց մովրովին, աթոռ խնդրեց, որ նստի։— «Ահա, ստացիր քո աթոռը. պատասխանեց մովրովը հասցնելով նրա կողքին մի քացի։ Սարեցին

անխօս հեռացաւ նրա մօտից, բայց ճաշը վերջացնելուց ետ ուղղակի մօտեցաւ մովրովին, իբրեւ կովարած, ինչքան ծնկնում ուժ ունէր, նրա լաւ տեղին մի թունդ քացի կպցրեց: Մեծ իրարանցում ու հարահուրոց բարձրացաւ պալատի մէջ. գնացին իշխանին յայտնեցին. «հապա չե՞ս ասիլ, մի բռի սարեցի ժողովրդի առաջ քացիով խփեց մովրովին, խայտառակեց»: Սարեցուն բռնած տարան իշխանի առաջ, ուր քաջաբար այս պատասխանը տուեց. «ողորմած տէր, ես ճիշտ է՝ սարեցի մարդ եմ, բայց յարգում եմ սեպհակա-նութեան սկզբունքը: Ես չէի կամենում հետս տանել ձեր ապրանքը. ձեր մովրովին քացի տալով վերադարձրի նրան այն աթոռը, որ նա ճաշից առաջ ինձ առաջարկել էր: Եթէ ասածիս չէք հաւատում, իրանից տեղեկացէք»:

18. ԹԱԳԱՒՈՐ ԵՒ ՊԱՆԴՈՒԱՍԷՐ

Անգլիայի թագաւորը ճամբորդելիս շատ անգամ փորձով տեսել էր թէ ինչ սարսափելի գրե-ներ են պահանջում հիւրանոցներում մնալու և ճաշելու համար: Վերջին ճամբորդութեան միջոցին վճռեց՝ ոչ մի տեղ կառքից չիջնել: Երբ երկրի միջով անցրում էր, կանգ առաւ մի պանդոկի առաջ. մինչև կառքի ձիանը փոխելը պատուիրեց, որ երեք թարմ հաւկիթ բերեն: Թագաւորը անեփ խմելով կուլ տուեց միջուկը և իսկոյն արժէքը հարցրեց. «ինչ պիտի տամ»:— «Երկու հարիւր արծաթ, պատասխանեց պանդոկատէրը:— «Ի՞նչպէս, զարհուրած հարցրեց թա-

գաւորը, երկու հարիւր արծաթ. միթէ հաւկիթ-ներն այսչափ հազուադիւր են ձեր գաւառում»:— «Ո՛յ, տէր իմ, հաւկիթները մեր գաւառում հազուադիւր չեն, բայց թագաւորներն էլ ամեն օր չեն անցկենում մեր պանդոկի դռնով»:

19. ՀՆԱՐԱԳԷՏ ՈՒՂԵՒՈՐ

Մի ուղևոր փոթորկի, կարկտի տակ ընկած և ցրտատար եղած հասաւ մի պանդոկ, ուր այնքան ժողովուրդ էր լցուած, որ հնար չըկար բուխարուն մօտենալու: Բարձր ձայնով պանդոկատիրոջն ասեց. «տար իմ ձիու առաջ մի լիտր ոստրէ ածա»:— «Ձեր ձիու առաջ, զարմացած հարցրեց նա, ի՞նչպէս կարող է ձին ոստրէ ուտել»:— «Քեզ ինչ հրամայում եմ, անխօս կատարիր, պատասխանեց ուղևորը: Պանդոկատէրը ոստրէն ձեռքին գնաց գոմը. կանգնած մարդիկ իրար ետևից վազեցին նոյնպէս, որ տեսնեն ի՞նչպէս է ձին ոստրէ ուտում: Ուղևորը մենակ մընալով տեղաւորուեց բուխարու առաջ և տաքացաւ ինչպէս սիրտն ուզում էր: Շուտով պանդոկատէրը վերադարձաւ գոմից և ասեց. «պատուելի հիւր, ձեր ձին չի կարողանում ոստրէ ուտել, գլուխս մեռնի, թէ սուտ ասեմ»:— «Վնաս չըկայ, թող չուտի, բեր, դիր այս սեղանի վրայ, ես ինքս կուտեմ, երբ շորերս լաւ ցամաքած կը լինեն»:

20. ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ԳԱՒԱՌԱՊԵՏԸ

Բոհեմիայում մեծ սով էր. Յովսէփ կայսրը

հրաման արեց մեծ քանակութեամբ ցորեն ուղարկել Բոհեմիա և սովալլուկ բնակիչներին բաժանել:

Մի օր հասարակ զինուորականի վերադուհազած, մի ծառայ ետևից գցած մտաւ բոհեմիական փոքր քաղաք: Գաւառապետի տան առաջ կանգնած էին ահագին սայլեր ցորեն բարձած, նրանց չորս կողմն էլ շարուած էին բազմաթիւ շինականներ իրանց սայլերով և առաւօտից ըսպասում էին ցորենի բաժանելուն: Բայց ղուր, խեղճ մարդկանց բան չէին տալիս:

Թագաւորի իշխանած հիւրանոցը գաւառապետի տան դիմացն էր. լուսամուտից նկատել էր այս բոլորը: Դուրս եկաւ գիւղացոց մօտ և մի ծերի հարցրեց. «Վալի, ո՞րքան ժամանակ է, որ այստեղ սպասում էք»:—«Ա՛խ, պարոն, ինչ ասեմ, ութ ժամից աւելի է, պատասխանեց շինականը. մեր խեղճ ձիանը քաղցից կոտորուեցին: Բացի այդ, մեր կանայքն ու երեխէքը սըպասում են տանը աչքները կթած»:—«Ի՞նչ է պատճառը, որ այսքան ուշանում էք, հարցրեց ծպտուած կայսրը:—«Պարոն գաւառապետը հիւրեր ունի, ասում են՝ նրանց հետ թուղթ է խաղում, մեր պատճառով չի ուզում դուրս գալ»: Կայսրը լուսամուտից նայեց. երբ տեսաւ, ուղիղ որ գաւառապետը նստած է թղթի սեղանի մօտ, մտաւ ներս: Դէմն եկող զրազրին ասեց. «պարոն գաւառապետին յայտնեցէք, որ ես ուզում եմ նրան անպատճառ տեսնել»:—«Պարոն գաւառապետն այժմ չի կարող ձեզ ընդունել,

պատասխանեց զրազիրը:—«Ես շատ հարկաւոր խօսք ունեմ, յայտնեցէք նրան խսկոյն և եթ, պնդեց կայսրը: Գրագիրը գնաց, երկար ժամանակից ետ վերջապէս գաւառապետը երևաց և թթու երեսով հարցրեց. «Ո՞վ էք, պարոն»:—«Ես կայսերական մի սպայ եմ, հանգիստ ու քաղաքավարի պատասխանեց կայսրը:—«Ի՞նչ էք կամենում ինձանից»:—«Խնդրում եմ, Աստծու սիրու համար բաժանէք ցորենը աղքատներին, որոնք ձեր պատճառով ութ ժամ է դուրսն սպասում են»:—«Այդ ձեր գործը չէ, գոռաց մեծաւորը:—«Մարդկանց հետ պիտի մարդավարի վարուել և ոչ թէ նրանց սպասեցնել առանց պատճառի: Խղճի դէմ բան է, այսքան ցորեններն այստեղ և շինականները սովից տանջվում են»:—«Այդ ձեր գործը չէ, գնացէք ձեր բանին, աւելի բարձր գոռաց գաւառապետը: Կայսրն այլ ևս նրա կոպտութեան չը համբերեց, վերադուհաւ ետ քաշելով ցոյց տուեց կրծքի վրայի կայսերական աստղը և գոչեց դէպի գաւառապետը. «լաւ տեսէք, թէ ո՞վ եմ: Հէնց այս վայրկեանից զըրկում էք ձեր պաշտօնից»: Գրագրին դառնալով հրաման արեց. «գաւառապետի տեղ կանգնեցէք և ցորենը բաժանեցէք շինականներին»:

21. ՍՐԲԱԶԱՆՆ ՈՒ ԱԻԱԶԱԿԸ

Երկար ժամանակ մի աւագակի փնտրում էին: Մի անգամ նա ծպտուած մտաւ քաղաք. այստեղ նրան ոստիկանները ճանաչեցին և ընկան ետնից: Աւագակը փախաւ նրանցից դէպի

սրբազանի բնակարանը. բակի դուռը բաց էր, մտաւ ներս: Սպասաւորը հարցրեց. «Ի՞նչ ես ուզում»: Աւագակը չը գիտէր ինչ ասի, առանց երկար մտածելու ասեց. «սրբազանին եմ ուզում»: Սրբազանը աւագակին ընդունեց և հարցրեց. «Ի՞նչ գործի համար ես եկել ինձ մօտ»: Աւագակն ասեց. «ես աւագակ եմ, իմ ետնից են ընկած, ուզում են կախնաւորել, ինձ թագըրու, թէ չէ՝ քեզ կը սպանեմ»: Սրբազանն ասեց. «ես ծեր եմ, մահից չեմ վախենում, բայց քեզ վրայ ափսոսս գալիս է. Գնա այն սենեակը, յոգնած ես, հանգստացիր, ուտելու բան կուղարկեմ քեզ»: Ոստիկանները չը համարձակուեցին մտնել սրբազանի բնակարանը: Աւագակը գիշերը պիտի մնար այնտեղ. քիչ հանդարտուել էր, երբ սրբազանը մտաւ նրա մօտ և խօսեց. «սիրտս ցաւում է, որ դու ցրտատար ես ու քաղցած և քեզ իբրեւ գայլի հալածում են. միայն ես աւելի ցաւում եմ նրա համար, որ շատ անօրէն բաներ ես բռնել և հոգիդ կորցրել: Ձեռ վերցրու վատ գործերից»: Աւագակը պատասխանեց. «ոչ, վատ գործերից ետ կենալ չեմ կարող. աւագակ ապրել եմ, այդպէս էլ կը մեռնեմ»: Սրբազանը դուրս եկաւ նրա մօտից, բաց թողեց բոլոր դռները և պառկեց, քնեց: Գիշերուայ կէսին աւագակը վեր կացաւ և սենեակները ման եկաւ, շատ զարմացաւ, որ սրբազանը բոլոր դռները կըրնկի վրայ բաց է թողել, ոչինչ չի կողպել: Այս ու այն կողմ աչք ածեց, որ մի բան գողանայ, աչքն ընկաւ մի մեծ արծաթէ մոմակալի վրայ.

ասեց. «սա բաւականի փող կաժենայ, հերիք է ինձ, էլ ծեր սրբազանին սպանելն աւելորդ է»: Վերցրեց ու դուրս գնաց: Ոստիկանները չէին հեռացել սրբազանի տան մօտից, աչքերը սրած նայում էին. հէնց որ աւագակի գլուխն երևաց, վրայ վազելով բռնեցին ու տեսան փեշի տակին մի մոմակալ: Աւագակն ամենայն եռանդով ուրանում էր նախկին բոլոր մեղքերը, ոստիկաններն ասին. «լաւ, եթէ դու առաջուայ գործերդ ուրանում ես, բայց հօ չես կարող այս մոմակալի գողութիւնն ուրանալ: Գնանք սրբազանի մօտ, նա վրէժ կը հաստատի»: Գողին բերին սրբազանի մօտ, ցոյց տուին մոմակալը և հարցրին. «այս բանը ձերն է թէ չէ» — «Այո, իմն է, պատասխանեց նա. Ոստիկաններն ասին, «ձեզանից է գողացել սա. այժմ ձեռին բռնեցինք»: Աւագակը լուռ էր, միայն աչքերը գայլի պէս շրջում էր դէս ու դէն: Սրբազանը ոչ մի խօսք չասեց, ետ դարձաւ սենեակը, վերցրեց մոմակալի միւս հատը, բերեց աւագակին տուեց ու ասեց. «բարեկամ, ինչո՞ւ միայն մէկ մոմակալ ես վերցրել, չէ՞ որ ես քեզ երկուսն ընծայեցի»: Այս լսելով աւագակը լաց եղաւ ու ասեց ոստիկաններին. «ես գող եմ ու աւագակ, կախնաւորեցէք ինձ»: Յետոյ դարձաւ սրբազանին ասեց. «ների իմ արարմանը ի սէր Բրիստոսի, և աղօթիր ինձ համար Աստծուն»:

21. ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ՓԱՅՏԱՀԱՏԸ

Պետրոս Մեծն անտառում մոլորուելով հան-

դիպեց մի ծերունու, որ փայտ էր կտրում: «Աստ-
ծու օգնութիւնը քեզ վրայ, այ շինական, մաղ-
թեց թագաւորը:—«Ինձ էլ հէնց Աստծու օգնու-
թիւնն է պէտք. շնորհակալ եմ, պատասխանեց
ծերը:—«Երևի մեծ ընտանիք ունես, նրա համար
կարօտ ես Աստծու օգնութեան»:—«Երկու տղայ
և երկու աղջիկ ունեմ, աւելի չէ»:—«Բեռդ այն-
քան ծանր չէ, խօսեց թագաւորը, այսպէս որ ե-
ռանդով աշխատում ես, փողերդ ի՞նչ ես անում»:—
«Ես վաստակած փողերս երեք մաս եմ անում.
մէկը՝ պարտքս եմ վճարում, երկրորդը՝ շահով
եմ տալիս, երրորդը՝ ջուրն եմ գցում»: Թագա-
ւորը մտածեց ու չիմացաւ, ի՞նչ է նշանակում
ծերունու ասածը՝ պարտք վճարել, շահով տալ և
ջուր գցել: Ծերունին բացատրեց այսպէս. «պարտ-
քըս վճարելն այն է, որ հօրս ու մօրս եմ պա-
հում. շահով տալն այն է, որ տղերանցս կերակ-
րում եմ, իսկ ջուրը գցելն այն է, որ աղջկերան-
ցըս մարդու եմ տալու»:—«Դու խելօք գլուխ ես
ունեցել, ծերունի, ասեց թագաւորը, այժմ ինձ
դուրս բեր այս անտառից, ես ճանապարհը չեմ
գտնիլ»: Շինականն ասեց. «ճանապարհը ինքդ էլ
կը գտնես, ուղիդ գնա, նախ թեքուի աջ, յետոյ
ձախ, յետոյ կրկին աջ»:—«Այդ բո ասածը գլու-
խըս չի մտնում, արի, ինքդ առաջնորդի՛ր դէպի
դաշտ, ասեց թագաւորը:—«Պարոն, ես քեզ ա-
ռաջնորդելու միջոց չունեմ, գիւղացի մարդ եմ,
ինձ համար ժամանակը թանգ է»:—«Թանգ է,
ես էլ դրա համար քեզ կը վճարեմ»:—«Այդ ու-
րիշ բան է, եթէ կը վճարես, գնանք»: Երկուսով

նստան երկանիւ սայլը ու գնացին: Թագաւորը
շինականին հարցրեց. «հեռու տեղ արդեօք եղել
ես»:—«Հա, մի քանի տեղ եղել եմ»:—«Թագա-
ւորին քո օրում տեսած կ'ան»:—«Ձեմ տեսել
թագաւորին, բայց արժէր տեսնել»:—«Ուրեմն
լաւ, հէնց որ դաշտ դուրս գնանք, թագաւորի-
ն կը տեսնես»:—«Նրան ի՞նչպէս ճանաչեմ»:—«Բո-
ւոր մարդիկ կը լինեն գլխաբաց, մենակ թագա-
ւորը կը լինի գդակով»:

Դաշտ դուրս եկան. ժողովուրդը Պետրոս
Մեծին տեսնելուն պէս, մեծ թէ փոքր գդակնե-
րը վերցրին: Փայտահատը չռած աչքերով որո-
նեց բազմութեան մէջ ու թագաւորին չը գտաւ,
դարձաւ իրա հետ նստողին հարցրեց. «հապա ո՞ւր
է թագաւորը»: Պետրոսը պատասխանեց. «տես-
նում ես, որ մենք երկուսս ենք մնացել գդակով,
ուրեմն կամ ես եմ թագաւորը կամ դու»:

23. ԹԱԳԱՆՈՐ ԵՒ ԲԱՁԷ

Թագաւորը որս անելիս նապաստակի ետնից
թողեց իրա սիրելի բազէն, ինքն էլ ձին քշեց,
Բազէն ճանկեց նապաստակին. թագաւորը հասաւ,
որսը խեց նրա ճանկերից ու ջրի ման եկաւ,
որ ծարաւը կտորի: Տեսաւ մի բաշ, որից ջուրը
բարակ ձլլծլում էր: Թագաւորը ծոցի թասը
հանեց ու ջրի տակ բռնեց: Կաթ կաթ թափուե-
լով թասը լցուեց: Թագաւորը մօտեցրեց բերա-
նին, որ խմի, յանկարծ բազէն թրթրոաց ձեռի
վրայ և թևերով ջուրը շաղ տուեց: Թագաւորը
թասը նորից բռնեց ջրի տակ, երկար սպասեց

մինչև ջուրը պռունկէ պռունկ լցուեց. հէնց որ երկրորդ անգամ բերանը տարաւ, որ խմի, բազէն թրթռաց, թրպըրտաց թևերով և ջուրն էլի թափեց: Երրորդ անգամ համբերութիւնը լարելով թասը լցրեց և երբ շրթունքներին մօտեցնում էր, բազէն դարձեալ թևերով խփեց, թափեց: Այլ ևս թագաւորը չը կարաց բարկութիւնը պահել, ինչքան բազկում ուժ ունէր, բազէին խփեց քարի ճակատով ու անշնչացրեց: Այդ միջոցին նրա մօտ եկան թիկնապահները: Մէկը նրանցից վազեց վերև, դէպի աղբիւրի ալը, որ շատ ջուր գտնի ու շուտով թասը լցնի: Նա թասը դատարկ բերեց ու ասեց. «տէր արքայ, այնտեղի ջուրը չի կարելի խմել, աղբիւրի ակնում մի օձ տեսայ, որ թոյնը ջրի մէջ էր թափում: Լաւ է որ բազէն թափել է»:—«Բայց տես, բազէին ինչպէս վատ վարձատրեցի, խօսեց թագաւորը, նա ջուրը թափելով ազատում էր իմ կեանքը, իսկ ես նրան շնչահասն արի»:

24. ՍԱԴԸՂԻ ԱՐԴԱՐ ՎՃԻՌԸ

Բաղդատի մի նշանաւոր վաճառական մեռել էր Հնդկաստանում. նա ժառանգներ էր կարգել իրա երկու տղերանց, որ իրանց քրոջը ամուսնացնելուց ետ ունեցած կարողութիւնը հաւասար բաժանեն: Բացի այդ նա երեք հազար ոսկի ընծայ էր թողնում նրան, ով աւելի սիրելիս կը լինի իրան: Մեծ տղէն հօր մահը սգալով նրա համար մի դամբարան շինեց, իսկ փոքրն իրա ժառանգութեան մի մասն աւելացրեց քրոջ օժիտի

վրայ: Լսողները գրեթէ միաբերան տառամ էին՝ «մեծ տղէն աւելի սիրում է հօրը, իսկ փոքրը աւելի սիրում է քրոջը: Ուստի մեծին պիտի պատկանի երեք հազար ոսկին»: Վեղիւր Սադըղը արդարութեամբ վճիռ անելու համար կանչել տուեց երկու եղբօրը ու մեծին ասեց առանձին. «գիտես ինչ, հայրդ չի մեռել, նա վերջին տկարութիւնից պրծած վերադառնում է այստեղ»:—«Օրհնեալ լինի Ալլահը, որ առողջացրել է հօրս, պատասխանեց երիտասարդը տարակուսելով, բայց ինչ անեմ այս դամբարանը, որ ինձ վրայ այնքան փող է նստել»: Յետոյ վեղիւրը կանչեց փոքրը տղին ու նոյն բանը յայտնեց առանձին. —«Փառք լինի Ալլահին, որ առողջացրել է, պատասխանեց նա, ես հօրս կը վերադարձնեմ բոլոր ունեցածս, բայց շատ կը խնդրեմ, որ քրոջս մօտ թողնի այն մասը, որ ես նրան նուիրել եմ»:—«Անհոգ կաց, խօսեց Սադըղը. ոչինչ չես վերադարձնիլ, որովհետեւ հայրդ իրօք մեռած է, բացի այդ՝ կրստանաս նրա թողած երեք հազար ոսկի ընծան, որովհետեւ զու աւելի անկեղծ ես սիրում հօրդ քան եղբայրդ»:

25. ԲՈՅԻԿՆ ՈՒ ՄԵԾԱՏՈՒՆԸ

Մի բանուոր գործատեղից գնում էր, նստեց մի մեծ տան դիմաց, որ հանգստանայ: Բոբիկ էր, ոտները բարերին դիպչելուց արիւնշաղախ էին դառել: Նայեց տան վրայ և ինքն իրան ասեց. «երևի սրա տէրը շատ հարուստ է, որ այսպէս տուն է շինել»: Այդ րոպէին տեսաւ՝ տան-

տէրը գալիս է կառքով, գեղեցիկ ձիան լծած-
առես, տես, ինչ ձիան է լծել կառքին, անպատ-
ճառ հիանալի կոշիկներ էլ կունենայ ոտներին-
լիսկ ես ոչ այն ունեմ, ոչ այն. բոբիկ եմ ման-
գալիս: Է՛հ, կեանքը դրանցն է, խեղճ մարդու
օրը նգոված:

Կառքը դռներին մօտեցաւ թէ չէ, ծառա-
ները դուրս թափուեցին, տիրոջը կառքից վերց-
րին ու ձեռները վրայ տարան ներս: Բոբիկ
բանուորը մնաց տեղը սառած. շատ փոշմանեց,
որ նրան երանի է տուել, որովհետեւ քամբախտ
մեծատունը անդամալոյծ էր:

26. ԹԱԳԱՒՈՐ ԵՒ ԽՐԾԻԹ

Մի թագաւոր պալատ էր շինել և նրա ա-
ռաջ մի այգի տնկել: Այգու մուտքի մօտ մի-
խրճիթ կար, որի մէջ ապրում էր մի խեղճ մարդ:
Թագաւորը կամեցաւ խրճիթը հեռացնել, որ այ-
գու ճակատը չը փչացնի. ուղարկեց նախարա-
րին աղքատ մարդու մօտ, որ խրճիթն առնի:
Նախարարն այսպէս խօսեց. «դու բախտաւոր
մարդ ես, թագաւորը կամենում է քո խրճիթն
առնել: 10 ուռլի չափի, բայց թագաւորը քեզ
տալիս է 100 ո»։ Աղքատն ասեց. «ոչ, խրճիթը
100 ուռլով չեմ ծախիլ: Նախարարն ասեց.
«եթէ այդպէս է, թագաւորը 200 ո. կը տայ»։
Աղքատն ասեց. «ոչ 200-ով կը տամ և ոչ 1000-
ով: Իմ պապն ու հայրը ապրել ու մեռել են այս
խրճիթում, ես նրա մէջ եմ ծերացել և նրա մէջ
էլ շունչս կը փչեմ, եթէ Աստուած կամենայ»։

Նախարարը գնաց թագաւորի մօտ և ասեց. «աղ-
քատը շատ իրա ասածի մարդ է, փող չի վերց-
նում: Թագաւոր, այդ մարդուն կոպէկ էլ մի
տալ, այլ հրամայիր անփող քանդել խրճիթը, դը-
րանով ամեն ինչ կը վերջանայ»։ Թագաւորն աս-
եց. «ոչ, այդպիսի բան չեմ ուզում»։ Այն ժա-
մանակ նախարարն ասեց. «ուրեմն ի՞նչ պիտի
անել. մի՞թէ կարելի է թոյլ տալ, որ պալատի
դէմուդէմ խրճիթը կանգնած մնայ: Ով էլ նայի
պալատին, կասի՝ երևելի շէնք է պալատը, բայց
ափսոս որ խրճիթը նրա տեսքը փչացնում է: Ե-
րևի, կասի, թագաւորը փող չի ունեցել, որ խր-
ճիթն առնի»։ Իսկ թագաւորը պատասխանեց. «ոչ,
իմ կարծիքով, ով մտիկ անի պալատին, նա կա-
սի՝ երևում է թագաւորը շատ փող է ունեցել,
որ այդպիսի հոյակապ պալատ է շինել, և երբ կը
նայի խրճիթին, կասի՝ երևում է, այս թագաւո-
րի սրտում արդարութիւն էլ է եղել: Այսպէս լաւ
է, թող խրճիթը մնայ իրա տեղը»։

27. ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

Մի անգամ առատաձեռն Հաթամ Թայուն շըր-
ջապատողները գովաբանում էին և ասում. «դու
ամենապատուական մարդն ես, քեզ պէս պատու-
ական մարդ չը կայ աշխարհում»։ Թային պա-
տասխանեց. «ոչ, սխալում եք, ես չեմ ամենա-
պատուականը»։ — «Ուրիշ ով կարող է լինել, հարց-
քին շըջապատողները, — «Ահա ասեմ ձեզ, խօ-
սեց Թային, մի օր ես քառասուն ուղտ էի մոր-
թել ու մեծ հացկերայթ ուրքել: Ճաշից ետ գը-

նացել էի դաշտ զբօսներու. տեսայ մի աղքատ մարդ, այնտեղ փուշ ու տատասկ էր ժողովում, որ տանի ծախի և նրա գնով հաց առնի, ուտի։ Ես նրան ասի. «այ խեղճ մարդ, ի՞նչ ես չարչարում ու ձեռներդ արիւնշաղախ անում. գնա Հաթամ Թայու տուն, այսօր նա մեծ ճաշ ունի, ամեն բան կայ, կեր, ինչքան սիրտդ ուզում է»։ Նա պատասխանեց ինձ. «ով որ կարողանում է իրա ճակատի քրտինքով իրա հացը վաստակել, նա կարիք չունի Հաթամ Թայու ճաշկերութիւն»։ Եւ չը գնաց։ Հաւատացէք, իմ բարեկամներ, այն աղքատ մարդն իրա մտածմունքով ու արարքով աւելի պատուական էր, քան թէ ես»։

28. ԶՐԻ ՀՈՍԱՆՔԸ

Մի անգամ չինացի իմաստուն Կօնֆուցիոսի աշակերտները գտան նրան գետի մօտ. վարդապետը նստած էր ափին և ակնապիշ նայում էր ջրի հոսանքին։ Աշակերտները զարմացած հարցրին. «վարդապետ, ի՞նչ օգուտ նայելուց թէ թէ ջուրն ի՞նչպէս է ներքև հոսում. դա շատ հասարակ բան է, դա միշտ եղել է և կը լինի»։ Կօնֆուցիոսը պատասխանեց. «այո, զուր ճշմարիտ էք ասում. դա հասարակ բան է, այդ եղել է և կը լինի և ամեն մէկն այդ հասկանում է. բայց շատ քչերն են հասկանում թէ ջրի հոսանքը ի՞նչպէս նման է ճշմարտութեան ուսմունքին։ Ես նայում էի ջրի ալիքներին և մտածում այդ մասին։ Զրեքն անդադար հոսում են և հոսում են գիշեր ցերեկ այնքան հեռու, մինչև միա-

խառնըւում են մեծ ովկիանոսում։ Դրա պէս է և ճշմարտութեան ուսմունքը, աշխարհի սկզբից հոսել է մինչև մեր օրերը առանց կանգ առնելու։ Մենք նոյն կերպ պիտի վարուենք, որ ուսմունքը հաղորդենք նրանց, որ մեզնից յետոյ պիտի ապրեն, որպէս զի նրանք էլ մեզ նման հաղորդեն իրանց որդոց ու թոռներին և այսպէս շարունակուի մինչև դարերի վերջը»։

29. ԷՇ ԵՒ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

Էշը դադարկ մսուրի առաջ ննջում էր. յանկարծ մի բան գոմի դուռը թիկացնելով նրան թարժած արեց։ Եկողը ծիծեռնակն էր, վռազ ներս ընկաւ ու էշին հրամայեց. «դուք արի գնանք, ինձ ուղարկել են որ քեզ տանեմ, կանչում են, էգուց տանը հարսանիք կայ»։ Էշի քուռակը վշտացած խօսեց, «այս ինչ կարգ է, մայրիկ, քեզ պէս պառակն հարսանիք են կանչում, ինձպէս ջահէլին աչքից թողում։ 2^է որ ես քեզանից սիրուն եմ ու կարող եմ քեզանից լաւ պարել ու երգել»։ Էշը խոր անքաշեց ու ասեց քուռակին. «միամիտ ես, անուշ զաւակ, պարելու ու երգելու համար որ լինէր, ի հարկէ քեզ կը կանչէին, բայց երևի հարսնքատանը կամ փայտն է պակաս կամ ջուրը, դրա համար ինձ են կանչում, որ գլուխս ու արեւ ջարդելով բանացնեն»։

30. ՄԵԾԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՆՅՈՐԴ

Դեղեցիկ ապարանքի մէջ, որից այժմ մի քանի թափթփուած քարեր են մնացել, ժամանա-

կով ապրում էր մի շատ հարուստ մարդ։ Նա անչափ փող էր ծախսել, իրա բնակարանը զարդարել, բայց աղքատ տնանկներին բարութիւն անելու համար կոպէկ տալը խնայում էր։

Մի օր խեղճ անցորդ կանգնեց նրա ապարանքի դռանը և գիշերը մնալու օթեան խնդրեց։ Մեծատունը վաղնդեց նրան անսիրտ կերպով և ասեց. «Իմ ապարանքը հիւրանոց չէ, որ ամեն մի աղքատ գայ գիշերը քնելու տեղ ուզի»։ Օտարականը նրան ասեց. «մեծատուն, իրաւունք տուէ՛ք երեք հալցմունք անեմ ձեզ ու յետոյ իմ ճամբէն շարունակեմ»։ «Իրաւունք եմ տալիս, ինչ ունես, ասա, խօսեց մեծատունը, ես էլ բեզ կը պատասխանեմ»։ «Լաւ, խօսեց անցորդը, առա ինձ, ձեզանից առաջ այս ապարանքում ո՞վ էր կենում»։ «Իմ հայրը, պատասխանեց մեծատունը. «Իսկ ձեր հօրից առաջ ո՞վ էր կենում»։ «Իմ պապը»։ «Իսկ ձեզանից ետ ո՞վ է բնակուելու այստեղ»։ «Եթէ Աստուած կամենայ, իմ որդին»։ Օտարականը խօսքը շարունակեց այսպէս. «Եթէ ամեն միւնն այստեղ բնակվում է որոշ ժամանակ և եթէ մէկը գնում է, միւսը գալիս, ուրեմն դուք անցորդներ էք և ձեր ապարանքը մի հիւրանոց է։ Ել ինչո՞ւ համար էք այնքան փող ծախսում զարդարանքի համար, երբ նրա մէջ կենում էք այդքան կարճ ժամանակ։ Աւելի լաւ չէ՞, որ բարի և գթած սիրտ ունենաք դէպի խեղճերը, որպէս զի ձեր համար երկնքում մի յաւիտենական բնակարան պատրաստէք»։ Մեծատունը զգացուած այս խօսքերից օտարա-

կանի խնդիրը կատարեց և այն օրից դարձաւ մարդասէր ու ողորմած հոգի։

31. ԹԱԳԱՒՈՐԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐ

Հին ժամանակ Անգլիայում իշխում էր հզօր Կանուտ թագաւորը։ Մի անգամ դուրս եկաւ ծովափին զբօսելու, նստեց, աչքը գցեց ծովի հեռուն ու մտքի մէջ ընկաւ։ Նրա մօտ էին պալատական մեծերը. կամենում էին թագաւորին զուարճացնել, տխուր մտքերը հեռացնել և շողորթութեամբ նրա շնորհը վաստակել։ Սկսան իրանց մէջ խօսելով երկինք բարձրացնել Կանուտ թագաւորի փառքն ու զօրութիւնը։ Մէկն ասեց. «միթէ կարելի է որեւէ իշխանի հետ համեմատել մեր Կանուտ թագաւորին»։ «Ողջ աշխարհում նրա նմանը չի կարելի գտնել, պնդեց միւսը։ «Հզօր թագաւոր Կանուտը նուաճել է բոլոր ժողովուրդներին, այժմ միահեծան տէրն է ծովի ու ցամաքի, ասեց երրորդը։ Թագաւորն այս խօսքերը լսելուց ետ ասեց. «բերէ՛ք իմ գահը և դրէ՛ք այստեղ ժայռի մօտ»։ Գահը բերին, թագաւորը նստեց վրէն և դարձեալ աչքը գցեց ծովի հեռուն։ Այդ միջոցին քամին սաստկանում էր և ալիքները զօրեղ հռնդիւնով ծեփում էին ափին։ «Ձը համարձակուես ինձ մօտենալ, ծով, անեղագին գոչեց թագաւորը. — չէ՞ որ սա պարտաւոր է իմ կամքը կատարել, այդպէս չէ՞, հարցրեց թագաւորը պալատականներին։ Սրանք լուռ գլուխ տուին իբրեւ համաձայնութեան նշան։ «Դէ աւելի մօտիկ եկէ՛ք, միասին ծովին մտիկ անենք»։ Պալա-

տականները մօտեցան: Իսկ մըրրիկը ծովի վրայ
աւելի ու աւելի կատաղում էր, փրփրած ալիք-
ներն ուժգնապէս ծեփում էին ափին: Վախկոտ
պալատականներին սարսափը պատել էր, բայց
սիրտ չէին անում հեռանալ. իսկ թագաւորը հան-
գիստ նստած ձեռքներով էր իբր ոչինչ չի նկա-
տում: Մէկ էլ յանկարծ մի ալիք այնպէս ուժով
խփեց ափին, քիչ մնաց թագաւորի գահը շուռ
տար, բոլոր մեծամեծներին սառը ջրով ողողեց.
նրանք լողողակեցին սարսափած և յետ կացան:
«Իմ մօտ կանգնած ի՞նչպէս էք վախենում ծո-
վից, հիմի դուք չէ՞իք ասում, որ ես իշխանն ու
հրամայողն եմ ծովի ու քամիներին: Պալատա-
կանները լռեցին: Թագաւորը նորից գոչեց. «ծով,
քեզ հրամայում եմ, կանգնիր, չը համարձակուես
մօտենալ: Միթէ դու չես լսում քո թագաւորի
հրամանները»: Թագաւորը դեռ այս խօսքերը չէր
վերջացրել, որ ջրի ալիքը հեղեղեց ափը, պալա-
տականները առանց ետ նայելու փախան: Կանու-
տըն ինքն էլ վեր կացաւ. երկրորդ ալիքն եկաւ
ու թագաւորի գահը փախցրեց դէպի ծով: Այն
ժամանակ Կանուտն ասեց պալատականներին.
«գուր էիք շողոքորթելով իմ փառքը երկինք հասց-
նում. ձեր աչքով տեսաք թէ ի՞նչպէս եմ ես
ծովի ու ցամաքի տէր: Սրանից հասկացէք թէ
թագաւորների ուժը որքան չնչին է: Չըկայ ուրիշ
թագաւոր բացի Աստծուց, որի բազումն իշխում
է թէ ծովում, թէ ցամաքում և թէ երկնքում»:

32. ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄ

Քրիստոսից 400 տարի առաջ Սիրակուզա-
քաղաքում նստում էր Դիոնեսիոս անեղ թագա-
ւորը. Իրա անողորմ ու անիրաւ գործերով այն-
պէս ատելի էր դարձել բոլոր բնակիչներին, որ
հաւատացած էր թէ ամենն էլ ցանկանում են ի-
րան սպանել: Մի օր հրամայեց ձերբակալել Մի-
րոս անունով յոյնին, որն իբրեւ թէ իրա դէմ չար
մտադրութիւն ունի: Թագաւորը պատուիրեց նը-
րան բերել իրա մօտ. նա դայրացած դէմքով խօ-
սեց. «ես տեղեկութիւն ունեմ, որ ժողովրդի ա-
ռաջ ինձ անարգել ես, անարգար կերպով զրպար-
տել ես ու չար բան ունես մտքումդ իմ դէմ»:—
«Ոչ, խօսեց Միրոսը, ես երբէք անիրաւ չեմ
զրպարտել, այլ միայն քեզ անուանել եմ դաժան,
խստասիրտ, ինչպէս իրօք ես. քո դէմ ոչ մի չար
մտադրութիւն չունեմ, այլ մերկացրել եմ քո
գործած անիրաւութիւնները:—Ա՛խ, դու գար-
շելի, գողաց թագաւորը, միթէ կարծում ես թէ
այդ արածդ քիչ բան է. հէնց դա բաւական է,
որ դու շունչդ փչես խաչի վրայ»: Այդ ժամա-
նակները խաչի վրայ պատիժ կրելը ամենախայ-
տառակ բանն էր. «ես մեռնելուց չեմ վախե-
նում, պատասխանեց Միրոսը, կեանքս փրկելու
համար ոչ մի աղերս չես լսիլ ինձանից, միայն
ի սէր Աստծու, երեք օր ժամանակ տուր, գնամ
ընտանիքիս վերջին հրաժեշտ տամ: Իմ տեղը
երայխաւոր կը թողեմ բարեկամիս, որ ապահով
լինես, թէ գալու եմ մահուան պատիժը կրելու»:

Թագաւորը մտածեց ու ասեց նրան խորամանկ ժպիտով. «ցանկութիւնդ կը կատարեմ, գընա, երեք օր ժամանակ եմ տալիս. միայն եթէ երեք օրից ետ Սիրակուզում չես երևալ, բարեկամիդ կը խաչեմ քո փոխարէն: Թող երաշխաւորդ կրի քո յանցանքի պատիժը»:

Դիոնեսիոսը այսպէս էր մտածում. «անկասկած է, որ Միրոսը կը գնայ, էլ չի գայ: Ուրեմն թող ժողովուրդն իմանայ, թէ ի՞նչ խաբեբայ և տմարդ արարած է նա»: Միրոսն այլ մտքի էր, գնաց բարեկամի մօտ և ասեց. «Թագաւորն ինձ մահուան է դատապարտել ու միայն երեք օր ժամանակ է տուել, որ գնամ ընտանիքիս հրաժեշտ տամ. խնդրում եմ քեզ, բարեկամ, արի իմ տեղ բանտում երեք օր նստիր իբրև երաշխաւոր, մինչև ես վերադառնամ»:

Մտերիմ բարեկամը ուրախութեամբ յօժարուեց Միրոսի խնդիրը կատարել, համբուրելով նրան ողջերթ մաղթեց ու յետոյ թոյլ տուեց որ իրան տանեն բանտը և կապանքի տակ դնեն:

Միրոսը շտապ թողեց Սիրակուզան և հասաւ այն գիւղը, ուր ապրում էին նրա մայրն ու քոյրը: Աղի աղի լաց եղան խեղճերը, երբ իմացան նրա գլխին եկած պատուհասը, մէկը որդուն էր ողբում, միւսը եղբօրը: Ամեն հնար գործ դրին մի քիչ երկար պահելու տանը, բայց Միրոսը ազատուելով նրանց գրկից ճանապարհ ընկաւ, որ խոստացած ժամանակից չուշանայ: Սարսափելի տաքացած շտապում էր. յանկարծ բարձրացաւ քամին, հոլնդաց փոթորիկը, գոռալով իրար դի-

պան ամպերը, հեղեղը թափուեց երկնքից, ջրերը սարերից վազելով լցուան դաշտավայրերը, գետակներ կազմելով ողողեցին ամեն կողմ: Միրոսի առաջ կապտին էր տալիս գետը. արդէն մօտենում էր կամրջին. գետը վարարեց, ուռաւ, ալիքները ափերից դուրս թափուեցին, յանկարծ կամուրջն օրօրուեց, փուլ եկաւ ջրի մէջ, ալիքները կուլ տալով իրանց մէջ սկեցին տարան: Միրոսը զուր տեղն էր ավին ի վեր վազվզում, հեռուն աչք ածում կամ յուսահատ օգնութիւն կանչում: Ջրի վրայ կամ ափերին ոչ նաւակ էր երևում և ոչ առագաստ: Միրոսը մնաց տեղն ու տեղը վըշտից կուչ եկած: Անիրաւ գետը քանի գնում, այնքան ուռչում էր ու ծովի պէս գոռում մռնչում: Ճարահատ Միրոսը ծունկ չօքելով երկնքին այս պաղատանքն արեց. «Ախ, Աստուած, խաղաղացրու այս կատաղած ալիքները, ժամանակը փախչում է, արևը վաղուց է թեքուել ճաշատեղից. օհ, եթէ ես գեռ Սիրակուզա չը հասած նամայր մտնի, բարեկամս պիտի կեանքից զրկուի»: Սև ու պղտոր հեղեղաջրերը վըշշում ու թըշշում էին աւելի անեղ, աւելի ուժգին, ալիքներն իրար գլուխ էին բարձրանում ու ըռալէները սլանում էին իրար ետնից: Յուսահատութիւնը յաղթեց Միրոսին, էլ չըհամբերեց, խիզախաբար թռաւ փրփրած հոսանքի մէջ և ալիքների հետ կռիւ սկսեց ուժեղ թևերով: Բազդը բանեց, անվտանգ հասաւ ափին: Բայց հագիւ էր նա մի քանի քայլ փոխել, անա դէմի տնտառից նրա հանդէպ ելան մի խումբ արիւնախում աւագակներ: Միրոսի

ճանապարհը կտրելով չարագործները նրա ճակատին դէմ արին մահակները:—«Ի՞նչ էք ուզում, բղաւեց դառնացած Միրոսը, ես ոչինչ չունեմ: Իմ բոլոր ունեցածը մի կեանք է, այն էլ ինձ հարկաւոր է, բարեկամիս մահից ազատելու համար»: Այս խօսքերն ասած չասած՝ աղի արտասուքները գլորուեցին Միրոսի թշերի վրայով. նրա հայեացքը այնպէս պողատական ու հոգեկան տանջանքով լի էր, որ աւազակներն իրանց աւազակ տեղով գթաշարժութեցին ու առաջից ետ կանգնելով ճանապարհ տուին:

Առաջ շտապեց տաքացած... արևն այնպէս կէծ էր, կասես գլխին կրակ թափելիս. ծանր տօթից շունչ քաշել չէր լինում. ոչ մի տեղ շուաքի կտոր չըկար: Ծանապարհորդն էլ ուժ չունէր առաջ շարժուելու: Նա ծունկ չոքեց ու աղօթեց. «Ա՛խ, Աստուած, չէ՞ որ դու էիր, որ հեղեղների ծոցից անփլաս հանեցիր, չէ՞ որ դու էիր, որ աւազակների ձեռից փրկեցիր: Այժմ նոյնպէս օգնութեան հասիր, Տէր, որ կարենամ բարեկամիս մահից փրկել»: Երեսը գետնին կպցրած հեկեկում էր, յանկարծ իրանից մօտիկ ջրի քշքշոց լսեց: Միրոսը մի կերպ փորսող տալով հասաւ բլրի ստորոտը ու տեսաւ մի աղբիւր, զանգակի նման ցուրտ. ընկաւ վրէժն խմեց ինչքան սիրտն ուզում էր ու հովացրեց պապակած ջանը: Դարձեալ սկսեց առաջ շտապել: Արդէն ծառերի երկար ստուերները ձգւում էին մարգագետնի վրայ: Երկու ուղևորներ երևացին: Երբ Միրոսը նրանց հասաւ, այս սարսրովի խօսքերն ընկան

նրա ականջը. «այժմ խեղճին խաչելիս կըլինեն»: Այդ խօսքերը վերաբերում էին Միրոսի բարեկամին. Վիշտը սղմեց Միրոսի սիրտը, բարեկամի կեանքի համար զգացած երկիւղը կարծես նրա արիւնաթաթախ ոտներին թևեր էր տուել: Վերջ ի վերջոյ երևաց Սիրուկուզան, մայր մըտնող արեգակն արդէն ոսկեգօծում էր քաղաքի աշտարակների կատարները: Միրոսի հանդէպ էր ելել նրա տան ծերունի վերակացուն, հեռուից ճանաչելով հաւատարիմ ծառան ձայն տուեց. «յետ գնա, ժամանակից ուշացել ես, փախիր այստեղից, մտածիր քո կեանքի մասին: Բարեկամիդ տանջանքի ենթարկեցին, նա ժամէժամ յուսով սպասում էր, որ կը գաս: Լիայոյս էր և չէր հաւատում, որ դու տուած ժամանակից կուշանաս: Նրան ծաղրի առարկայ շինեցին, ճգնում էին հաւատացնել նրան, որ դու խաբեբայի ու մատնիչի մէկն ես. բայց ոչ մի հնարով չըկարացին թուլացնել նրա հաւատը»:—«Ա՛խ, եթէ արդէն ուշ է, եթէ այլևս իմ վերադարձը չի փրկիլ նրա կեանքը, այն ժամանակ նրա պէս ես էլ կը մեռնեմ, որ թագաւորը չը յանդգնի ասել, թէ ես խոստումս չը կատարեցի, բարեկամիս տանջանքի ենթարկեցի: Թող նա երկու կեանք կործանի, բայց միայն իմանայ, թէ բարեկամներն ի՞նչպէս գիտեն սիրել ու վստահանալ մէկ մէկու»: Երևն արդէն մայր էր մտել, երբ նա հասաւ քաղաքի դռներին: Հեռուից նշմարեց խաչը, որ տնկած էր հրապարակում: Հետաքրքիր ժողովուրդը խրոնդւում էր նրա շուրջը: Տեսաւ թէ

Երևն արդէն մայր էր մտել, երբ նա հասաւ քաղաքի դռներին: Հեռուից նշմարեց խաչը, որ տնկած էր հրապարակում: Հետաքրքիր ժողովուրդը խրոնդւում էր նրա շուրջը: Տեսաւ թէ

ինչպէս իրա բարեկամին տարան և թոկով խաչի վրայ են բարձրացնում: Էլ չըհամբերեց Միրոսը, սրան, նրան հրելով պատառեց բազմութիւնն ու գոռաց. «սպասիր, դահիճ, դրան մի պատուհասիլ, ահա ես, որի համար դա երաշխաւոր է»: Բազմութիւնն այդ ձայնի վրայ ցնցուեց ու քաւացածի պէս լուռ, զմայլած նայում էր, թէ ինչպէս երկու բարեկամներ իրար վզով ընկան և ուրախութիւնից լաց եղան: Վանգնած ժողովուրդը չըդիմացաւ, նա էլ լաց եղաւ:

Այդ լուրն իսկոյն տարածուեց ողջ քաղաքում և հասաւ ահարկու թագաւորին: Ո՛վ հրաշք, յանկարծ ջերմացաւ Դիոնեսիոսի սիրտը և վրայի սառույցը պոկուեց: Իսկոյն և եթ հրաման արեց, որ մահապարտներին բերեն իրա մօտ: Երբ Միրոսին ու իրա բարեկամին ներկայացրին, թագաւորը նայեց նրանց վրայ սիրալիւր հայեացքով ու բացականչեց. «դուք յաղթեցիք իմ սրտին. փորձով տեսայ, որ աշխարհիս երեսին գոյութիւն ունի բարեկամութիւն ասած բանը. դա հէքիաթ չի եղել: Ես սրտով կուզէի ձեր բարեկամը լինել. ադաչում եմ միք մերժիլ ինձ ընդունելու ձեր սուրբ ուխտի մէջ. թոյլ տուէք, որ ես էլ ճաշակեմ բարեկամութեան ու վստահութեան երջանկութիւնը»:

33. ՀԱՐՈՒՍՏ ՈՒ ԱՆԲԱՂԴ

Մի անգամ մարդիկ զրոյց էին անում բաղդաւորութեան մասին. հիւանդներն ասում էին՝ առողջների պէս բաղդաւոր մարդիկ չըկան. փոք-

րերը հաւատացած էին թէ մեծերը միշտ բաղդաւոր են, իսկ աղքատները համոզուած էին, որ բաղդաւորութիւնը միայն հարստութեան մէջն է: Մի ծեր նրանց ականջ էր դնում, երբ նրանք խօսքը վերջացրին, նա այս զրոյցն արեց. «ես մի հարուստ մարդ էի ճանաչում, նա ապրում էր ոսկեգօծ ապարանքում, զարդարւում էր նուրբ ու թանկագին հագուստներով, բաղքը ուտում ու խմում էր, ամեն օր նրա տունը լի էր հիւրերով: Մի անգամ այս հարստի մօտ հիւր եկաւ իրա հին բարեկամը. վաղուց իրար չէին տեսել: Սրտի ցնծութիւնից հարուստը մեծ և փառաւոր հացկերոյթ սարքեց: Սեղանի վրայ դարսուած էին ոսկէ, արծաթէ պնակներով հագուազիւտ խորոտիկներ, իսկ ոսկէ գաւաթների մէջ փրփրում էին ծովերի հեռաւոր ափերից եկած խմիչքները: Հիւրերը նստած էին սեղանին, ուտում, խմում գուարճանում էին, միայն տանտէրն էր, որ ոչ ուտում էր, ոչ խմում, այլ շարունակ զրոյց էր անում հիւրերի հետ: Վերջը նորեկ հիւրն ասեց տանտիրոջ. «ոչ մի տեղ ես չեմ տեսել այսպիսի հարստութիւն, ինչ որ քեզ մօտ եմ տեսնում, կարծում եմ՝ քեզ նման բաղդաւոր մարդ չըպիտի լինի աշխարհում»: Հարուստն անխառն վերջը ձեռք մեկնեց և ոսկէ պնակից մի խնձոր վերցրեց ու տուեց բարեկամին, որ կտրի: Խնձորը կարմրաթուշիկ էր ու տեսքով հրապուրիչ, բայց կտրելուց ետ երկաց, որ որդնու է, մի ճիճու սիրտը կրծում էր: Բոլոր հիւրերը զարմացած նայեցին հարստին: Սա վրայ բերեց. «ահա ճիշտ և

ճիշտ այս խնձորի պէս եմ, դրսից բաղդաւոր եմ երևում, բայց ոչ ովի աչքը չի տեսնում թէ ի՞նչ որդ է կրծում սիրտս: Այս ասելով հարուստը բաց արեց լանջը և ցոյց տուեց նրա վրայի անբուժելի վէրքը. «ահա իմ բաղդաւորութիւնը, ասեց հարուստը, ինչիւմ է թանկագին կերակուրը, որի քաղցը համը չեմ տեսնիլ, ինչիւմ է ոսկէ պնակը, որ նրանով վէրքս չեմ բուժիլ: Ինչիւմ են գանձերս, որ նրանցով առողջութիւն չեմ կարող ձեռ բերիլ»:

34. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մի նշանաւոր բաբբի շաբաթ երեկոնները քարոզներ էր ասում և ժողովրդին ուռուցանում: Բազմաթիւ ունկնդիրների մէջ կար մի տիկին, որ ոչ մի երեկոյ բաց չէր թողնում և ամենից շատ հիանում էր գիտնականի ատենաբանութիւններով: Մի երեկոյ տուն վերադարձաւ շատ ոգեւորուած տրամադրութեամբ և կամենում էր ամուսնուն հաղորդել իրա տպաւորութիւնները: Բայց նա իրա հաշուի մէջ սխալուեց: Շաբաթ օրը միշտ հանդիսաւոր տեսք էր ունենում իրա տունը, այժմ բոլորովին մութ ու խաւար էր: Շէմքում նրա առաջը կտրեց ամուսինը և խիստ ձայնով հարցրեց. «ո՞ւր էիր մինչև հիմի»:— «Ես լսում էի մեր մեծ բաբբուն: Ա՛խ, ինչ հիանալի ատենաբանութիւն արեց նա այսօր»:— «Հա, հիանալի ատենաբանութիւն. դէ լաւ, երբ բաբբին քեզ այդքան դուր է գալիս, գնա նրա մօտ, իմացած կացիր, որ քեզ տուն չեմ թողնիլ մինչև

չը թքես քո բաբբու երեսին: Դրանով կը վարձատրես նրան այն բաւականութեան համար, որ ստանում ես նրա քարոզներից»: Տիկինը մնաց քարացած, սկզբում նա կարծեց թէ ամուսինը կատակ է անում, բայց շուտով համոզուեց, որ իսկի կատակի միտք չունի: Տխմար մարդը շարունակում էր պնդել իրա ասածի վրայ: Խեղճ տիկինը մնալու էր փողոցում, եթէ հարեան կանայք իրանց մօտ չըտանէին: Նա յոյս ունէր, որ երկու երեք օրից ետ մարդը կը փոշմանի արածի վրայ և ձեռ կը քաշի տարօրինակ պահանջից: Սակայն շաբաթ էլ անցաւ ու ոչ մի խընդրանք ու աղաչանք չըկարացին կոտրել յամառ մարդուն: Նա հակառակի ձին նստած ասում էր. «կնկանս տուն չեմ թողնիլ, մինչև բաբբու երեսին չըթքի»: Այդ բանը բերանէ բերան ողջ քաղաքում տարածուելով հասաւ բաբբու ականջը: Սա իսկոյն մարդ ուղարկեց տիկնոջը կանչելու: Եկաւ տիկինը: Բաբբին քաղցը կերպով խնդրեց, որ բազմոցի վրայ նստի: Ոչ մի խօսք այն փորձանքի մասին, որ մարդը նրա գլուխն էր բերել. նա զրոյցն սկսեց այսպէս. «բարի տիկին, աղեօք աչքացաւի համար որևէ դեղ չըգլտէ՞ք: Այս քանի օր է, աչքերս մըրմնջում են»:— «Բաբբի, ես մի խեղճ, անուս կին եմ, չեմ կարող իմանալ թէ ի՞նչ միջոց կայ քո աչքերի բժշկութեան համար»:— «Միջոց կայ, տիկին, գործադրելն է մնում: Ինչպէս որ ես պատուիրեմ, եթէ այնպէս անես, աչքերիս ցաւը կանցնի: Այդ միջոցը թուքըն է. եթէ եօթ անգամ թքես աչքերիս մէջ,

ես միանգամայն կառողջանամ»։ Պարզասիրտ տիկինը մեղք համարեց հակառակուել բարբու հրամանին. վախժախելով ու անվստահութեամբ կատարեց նրա փափագը, այսինքն եօթ անգամ թըքեց նրա աչքերի մէջ. երբ գործողութիւնը վերջացել էր, բարբին ասեց նրան. «այժմ, բարի տիկին, գնա ամուսնուդ մօտ և ասա, որ նրա պահանջը կատարեցիր. որ դու ոչ թէ մի, այլ եօթն անգամ թըքեցիր բարբու երեսին»։ Այժմ նա քեզ կը ների և նորից կսկսէք միասին խաղաղ ու սիրով ապրել»։

35. ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏ

Ստրեփոնը մի ագնիւ յոյն երիտասարդ էր, միանգամ ասեց իրա ուսուցչին. «ես շատ եմ ցանկանում գնալ Դելֆի քաղաքը և իմանալ իմ ճակատագիրը։ Կարծում եմ, այն ժամանակ աւելի լաւ կը տեսնուի իմ կեանքս և աւելի ճիշտ կընտրեմ այն շաւիղը, որ տանում է դէպի իմաստութիւն»։ Յունաստանի Դելֆի քաղաքում կար հեթանոսական տաճար, ուր գլխաւորապէս քըրմուհիք գուշակում էին մարդու գլխին գալիքը և այլն։ Ի հարկէ, քըմուհիք միայն խաբում էին մարդկանց, որովհետեւ ճակատագիրը գուշակել ոչ ոք չի կարող, բայց այն ժամանակ Յունաստանում ամենն էլ հաւատում էին։ «Դու մի՞թէ այդ մտքին ես, ասեց ուսուցիչը. շատ բարի, ես հետդ կը գամ, գնանք»։ Նրանք ճանապարհ ընկան և հասան Դելֆի քաղաքը։ Երիտասարդը երկիւղածութեամբ մտաւ խորհրդաւոր անտառը, որ շըր-

ջապատում էր տաճարը։ Երկսով նստան տաճարի մօտ։ Ստրեփոնը կարդաց այս բառերը, որ գրուած էին դռն ճակատին «ճանաչիր դու քեզ»։ — «Ի՞նչ են նշանակում այս խօսքերը, հարցրեց ուսուցչին։— Շատ հեշտ է նրանց հասկանալը, պատասխանեց ուսուցիչը. մտածիր՝ թէ ո՞վ ես դու և կեանքդ ինչո՞ւ համար ես ստացել։ Չէ՞ որ մարդս իրա ապագան իմանալուց առաջ պիտի ճանաչի ինքն իրան»։ — «Իսկ ո՞վ եմ ես, հարցրեց երիտասարդը։— Ստրեփոն, դու պատուելի Ագաթիայի որդին ես։ Բայց եթէ քեզ մահը վրայ հասնէր, ինչպէս նորերս քո եղբայր Կալիային պատահեց, ասա, մի՞թէ ես անշունչ մարմին կը դիմէի այս խօսքերով. «սիրելի Ստրեփոն...»։ Ոչ, չէի դիմել, շարունակեց ուսուցիչն իրա խօսքը. քո աներեկոյթ հոգին է ամեն ինչ, որ մտածում է, զգում է և ցանկանում է—անա թէ ո՞վ ես դու։ Այդ անտեսանելի էակին հրամայուած է կառավարել քո կամքը և քո գործողութիւնները. նա ձգտում է նախասահմանուած նպատակին։ Քո հոգին ըղձում է նմանուել աստուածութեան և հասնել երանաւէտ խաղաղութեան։ Այն մարդը, որի մէջ գերակշռում է հոգին, նման է լաւ սարքած տաւիղին, որ միայն ախորժալուր հնչիւններ է հանում։ Իսկ այն մարդը, որ գլտնըւում է իրա մարմնական ցանկութիւնների ու կրքերի իշխանութեան տակ, նա մարմնի ստրուկն է, նրա ստոր հակումները տանում են ամբարիշտ ճանապարհով, ուր ասես Նա, որ կենդանութեան օրով հասկանում է իրա նշանակութիւնը և ինքն

իրան հարցնում է՝ արդեօք մօտիկ է իրա նպատակից թէ հեռու, նա ճանաչում է ինքն իրան»։ Երիտասարդը լռած էր։ Ուսուցիչն ասեց. «դէ, վեր կաց մտնենք տաճարը»։—«Ոչ, սիրելի ուսուցիչ, պատասխանեց Ստրեփոնը, ինձ բաւական է դռան վրայի իմաստն էլ. ամօթայի է երևում ինձ իմ անմիտ ցանկութիւնը. այնքան պէտք ունեմ ինձ վրայ աշխատելու, որ ապագայի մասին անհանգիստ լինելու կարիք չը կայ»։ — «Երանի քեզ, Ստրեփոն, ասեց ուսուցիչը. դու չը պիտի զղշաս, որ այս ճանապարհորդութեան ձեռնարկեցիր, որովհետեւ հասար դու քո ցանկացածին և լսեցիր աստուածային ձայնը։ Դու արդէն գտնւում ես իմաստութեան ճանապարհի վրայ, դրա ապացոյցն է քո անդորրութիւնը, իբրեւ ինքնագիտակցութեան առաջին պտուղ»։

36. ՆԱԽԱԽՆԱՄ ՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԻՆԵԼԸ

Մի անգամ դերվիշը գնում էր անտառով և մտածում էր թէ բնութեան մէջ ինչպէս ամեն բան իմաստուն և գեղեցիկ կերպով է կարգադրուած։ Յանկարծ նա նկատեց բազէին բնի մէջ նստած և մի բանով խիստ զբաղուած։ Դերվիշը մօտեցաւ և տեսաւ, որ բազէն ճանկերում բռնած մսից կտուցով պոկում է կտոր-կտոր ու կերակրում ագռաւի տկուռ, անփետուր ճուտին։ «Օ՛, հրաշափառ նախախնամութիւն, զմայլած բացականչեց դերվիշը, դու անխնամ չես թողնում և նրանց, որոնք անկարող են հոգալ իրանց անունդի մասին։ Դու կամենում ես, որ բոլոր

շնչաւորները պաշտպանութիւն գտնեն կեանքի մէջ։ Քո անհուն բարութիւնը զօրեղ արծուին անգամ ճաշ է մատակարարում անմատչելի ծերպերի գլխին... Օ՛, ես յիմարի յիմարն եմ եղել։ Մշտական դժգոհ շրջեցի ես բոլոր ծովերը, ակոսեցի բոլոր աշխարհները և այդ ամենն արի անունդս հոգալու համար։ Միթէ այս բազէի օրինակից չը պիտի սովորեմ, որ երկրի իւրաքանչիւր անկիւնում կարող եմ ստանալ այն, ինչ որ այսքան դժուարութեամբ և չարչարանքներով աշխատում էի ձեռ բերել հեռու աշխարհներում»։

Դերվիշը շուտով ընտրեց մի խուլ, առանձին տեղ և վճռեց հանգիստ սպասել ճակատագրին։ Սակայն երեք օր ու գիշեր անցնելուց ետ շնչաւոր չերևաց նրա աչքին, որ ուտելիք տայ։ Նախախնամութեան վրայ ունեցած հաւատը դերվիշի մէջ թուլացաւ. «այս ի՞նչ բան է, միթէ ես աւելի չնչին եմ քան թէ ագռաւի ճուտը, խօսում էր հառաչելով դերվիշը։—«Յիմա՛ր արարած, խուեց յանկարծ մի ձայն, ի՞նչ ողորմելի ես դատում նախախնամութեան մասին։ Ամեն մի գործողութիւն ունի իրա պատճառները և հետեանքները։ Աստծու բարութիւնը անսահման է, բայց անսահման է նոյնպէս նրա իմաստութիւնը. նա պարգևել է մարդուն անթիւ միջոցներ, որոնցով նա կարող է գոհացնել իրա պահանջները։ Խելացի կերպով օգտուիր այդ միջոցներից և կը տեսնես նրանց հետեանքը։ Եթէ դու կամենում ես նմանուել թռչուններին, այն ժամանակ նմանուիր բազէին և ոչ թէ ագռաւի ճուտին։ Քեզ աւելի

քաղաքաւոր չլրգատ, եթէ կերակրես ուրիշներ, քան թէ ստիպես ուրիշներին, որ կերակրեն քեզ:

37. ԱՐԴԱՐԱՍԷՐԻ ՄԱՀՐ

Ծովափնեայ քաղաքում ապրում էր մի դատաւոր. նա երկար ժամանակ պաշտօնի մէջ էր և անչափ կալուածներ ունէր: Ժողովուրդը նրան փառաբանում էր աւելի արդարասիրութեան համար քան թէ հարստութեան, չքաւոր մարգիկ նրան ուղղակի հայր էին կանչում: Երբ մահի օրն եկաւ, դատաւորը հրամայեց կանչել իրա մօտ բարեկամներին, ազգականներին և ասեց. «հա ես մեռնում եմ, մահուան հրեշտակը երևաց ինձ այս գիշեր, լսեցի նրա թևերի հովհորը: Խնդացէք և ուրախացէք ինձ հետ»: Երջապատողները զարմացան, իրար երես նայելով ասին. «այսօր առաջին անգամն է, որ դատաւորը սուտ բան է ասում»: Իսկ նա ժպտալով ասեց. «իմ սիրելիք, միք տխրել և զուր յոյս միք ունենալ, օրերիս վերջն է: Արդէն երրորդ անգամն է, մօտից տեսնում եմ մահուան հրեշտակին. նրա դէմքն արդէն ինձ ծանօթ է: Բայց այսօր առաջին անգամն էր, որ երևաց պայծառ երեսով: Այդ պատճառով ես սիրով ու հաճութեամբ գնում եմ նրա հետից»:

Բարեկամները լռելեայն նայեցին դատաւորին ու նրա ասածը չը հասկացան: Նրանց տալուուսանքը փարատելու համար շարունակեց խօսքը. «դուք ինձ կը հասկանաք, երբ պատմեմ ձեզ իմ կեանքի գլխաւոր անցքերը: Երիտասար-

դութիւնս անցել է ուրախ և խաղաղ: Երբ չափահաս եղայ, ինձ դատաւոր նշանակեցին այս քաղաքում: Ամեն մի կտրած վճիռս ընդունում էր լի ու լի վստահութեամբ: Բացի այդ, ինձ սիրում էր մի կին, որ ամենի կարծիքով մեր աշխարհի ամենագեղեցիկ ու ընտիր ծաղիկն էր. ինձ անուանում էին՝ ամենաբաղդաւոր մահկանացու: Այդ ժամանակ ես ծանր հիւանդացայ, երկար ամիսներ պարկած մնացի. ոչ ոք չէր կարում ինձ օգնել: Բժիշկներն ասում էին՝ սա կը մեռնի: Այդ միջոցին առաջին անգամ աչքիս երևաց մահուան հրեշտակը. ես աղաչեցի նրան, որ ինձ խնայի: Նա տուեց կողքովս անցաւ, ես առողջացայ և կեանքս ինձ համար աւելի քաղցրացաւ քան թէ առաջ էր: Կինս բերեց երկու զաւակ, այնպէս գեղեցիկ էին ինչպէս երկու ծաղկափթիթ նունենի: Ամենն էլ ասում էին ինձ համար. «բաղդ, բաղդ, սրտն է, ոչ ընտանեկան կեանքի կողմից պակաս տեղ ունի և ոչ հասարակական»: Բայց ահա ծովի միւս երեսից լոյս ընկաւ ժանդախտը, նրան զոհ գնացին երեխաւ ընկաւ ժանդախտը, նրան զոհ գնացին երեխաւ: Երբ միշտ կրկնում էր, «ախ, զաւակներիս տա՛րան, ես էլ ուզում եմ նրանց մօտ գնալ»: Նա էլ վախճանուեց: Մնացի մենակ իմ ընդարձակ ապարանքի մէջ: Դառնացած սկսեցի կանչել մահուան հրեշտակին, իմ գերդաստանի կործանիչին: Երբ նա չէր գալիս, ես ասում էի, «ծովի յատակում լինես, կը գտնեմ քեզ, անողորմիդ և կը հարկադրեմ, որ տանես ինձ իմ սիրե-

լի ննջեցեալների մօտ: Էլ ինչիս է պէտք կեանքը երկրիս վրայ:

Այդպէս մի անգամ թափառում էի գիշերով ծովի ափին: Յանկարծ խուղից ականջս ընկաւ լացի, ախ ու վիշի ձայներ: Գնացի ներս կարծելով թէ այնտեղ վշտի ընկերներ կը գտնեմ: Յատակին փռուած էր մի կին արմատ, և մազերը պոկոտում էր. հինգ մանուկներ շրջապատած նրան լալիս էին և հաց ուղղում. խուղի մէջ կանգնած էր վիզը ճուղ ծերունի, որ ամբողջ մարմնով դողդողում էր: Ես սարսափեցի ու հարցրի. «այ կին, ի՞նչ է պատահել քեզ»: Նրա տեղ ծերունին պատասխանեց. «վերջին փոթորկի միջոցին ծովը կուլ տուեց նրա ամուսնուն, որ իմ որդին էր: Նրա հետ խորտակուեց և նաւը: Հաւուստ մարդը, որ տուել էր նաւը սարքելու գումարը, յետ պահանջեց իրա փողերը: Բան չունէինք որ վճարենք, նա եկաւ այստեղ եղած չեղածը սրբեց տարաւ, էգուց էլ մեզ վռնդելու են այս խուղից, եթէ սովից մեռած չը լինենք»: — «Ինչո՞ւ չէք դիմել Հազա քաղաքի դատաւորին, ասի ես: — «Դատաւորն ապրում է ապարանքի մէջ, խօսեց երեխանց մայրը, մեր ցաւով նա ի՞նչ կը հետաքրքրուի, քանի որ աշխարհի մէջ ամենաանբերանիկ մարդն է: Ծերունին միւս կողմից վրայ բերեց. «պարտքն օրէնքով հաստատ էր, դատաւորն էլ հրամայեց, որ վճարենք»: — «Ա՛յ, Հազայի դատաւոր, գոչեցի ես, այս է քո արդարասիրութիւնը: Գիշերը մնացի նրանց ձկնորսական խուղում, մխիթարեցի, որքան կարող էի ու

լոյսը բացուելիս ասի. «ես Հազայի դատաւորն եմ. գնանք իմ տուն, որ արդար վճիռ անեմ»: Հէնց այդ օրից լոյսը ճառագայթեց հոգուս մէջ: Աստուած ցոյց տուեց ինձ իմ ոչնչութիւնը, տեսայ, որ ես աւելի մեծ պարտապան եմ, քան թէ նրանք, որոնց օթեան տուի իմ տանը: Ես որոնում էի Աստծուն և գտայ նրան: Ինչ որ անում էի խեղճերին ու կարօտեալներին, այդ ես չէի տեսում, այլ Աստուած, որ նստած էր իմ մէջ: Այսպէս իմ կեանքը երեք անգամ փոփոխութիւն կրեց և ամեն անգամ ինձ ուրիշ տեսակ երևաց մահը: Վայելչութեան օրերին երևում էր իբրեւ կործանիչ հրեշտակ, քամբաղդութեան օրերին իբրեւ զինուոր, որ դատապարտեալին մահուան բաժակ է մատուցանում, իսկ այժմ նրա մէջ տեսնում եմ խաղաղ առաքեալին, որ տանելու է ինձ իմ սիրելի ննջեցեալների մօտ»: Այս խօսքերից ետ ծերունին գլուխը թեքեց բարձին և ընկաւ յաւիտենականութեան գիրկը:

38. ԱՅՐՈՒ ԴԱՏԱՐ

Բաղդատի կողմը կար մի դատաւոր՝ Բէն Բաղիր անունով, դա ճամբին հանդիպեց մի այրու, որ մի էշ առաջին տանում էր ու անմխիթար լալիս: — «Ինչո՞ւ ես լալիս, այ թշուառ կին, հարցրեց դատաւորը: — «Իսկապէս թշուառ կին եմ, պատասխանեց այրին, այս էշը, դատարկ տոպրակը և վրայիս մաշուած շորն է իմ բոլոր կարողութիւնը, մնացածը խլեց ինձնից մեր վեհափառ խալիֆան: — «Իսկ քո միւս կարողու-

Թիւնդ ի՞նչ բան էր:—«Ես ունէի մի գետնա-
խըշտի, որ ժառանգութիւն էր մնացած իմ և հան-
գուցեալ մարդուս ծնողներից: Այդ գետնատունն
առանձնապէս սիրելի էր ինձ և մարդուս. այնտեղ
էինք ծնուել ու մեծացել, այնտեղ էինք սիրել
մէկ մէկու: Մենք ամուսնացանք, խաղաղ ապրե-
ցինք այնտեղ, անխոնջ աշխատելով ու փոխա-
դարձ սէր վայելելով: Վերջին շնչում մարդս խնդ-
րեց ինձ հող տանել, որ մեր ծնողներից մնա-
ցած փոքր կալուածը ժառանգէր մեր որդին. ոչ
մի կերպով օտարի ձեռ չընկնէր: Մեր որդին
ծառայում է խալիֆայի զօրքի մէջ. գուցէ հէնց
այս րոպէին արիւն է թափում իրա խալիֆի հա-
մար, որ կողոպտել է նրա խեղճ մօրը:—«Բայց
խալիֆան ինչո՞ւ խլեց քո կալուածը, հարցրեց
դատաւորը:—«Նա կամենում էր այնտեղ իրա
համար պալատ շինել, պատասխանեց այրին:—
«Տէր ողորմած Աստուած, հառաչեց ինքն իրան
դատաւորը, նրա ամբողջներն ու պալատները
այնքան շատ են, որ թիւ չունին, միայն բա-
հաճոյքի համար, նոր պալատ կառուցանելու պատ-
ճառով արտաքսում է թշուառ կնոջն իրա կա-
լուածից:—«Իսկ ի՞նչքան փող վճարեց քեզ թա-
գաւորը գետնատան փոխարէն, հարցրեց Բէն
Բաղիրը:—«Վճարե՛լ, ի՞նչ էք ասում, նա ինձ ո-
չինչ էլ չը վճարեց, պատասխանեց այրին: Ըս-
կըզբում թագաւորը չնչին գումար էր առաջար-
կում, երբ ես բաց էի բաց հրաժարուեցի սրտիս
համար թանկագին գետինը վաճառել, այն ժա-
մանակ նա ուժով խլեց իմ ձեռից:—«Բայց դու

նրան պատմեցի՞ր քո թշուառ վիճակի մասին:—
«Ինչպէս չէ, չորեցի առաջը, արտասուքով ոտ-
ներն ողողեցի, աղատ-պաղատ արի, անկեղծօրէն
պատմեցի նրան այն բոլորը, որ կարող էր օգ-
նել իմ վշտին ու յուսահատութեան: Խեղճ կինը
լռեց անկարող լինելով հեծկտոցը շարունակել:—
«Ուրեմն քո աղաչանքները ուժ չունեցան նրա
գուլթը շարժելու, խօսեց Բէն Բաղիրը կարեկցու-
թեամբ:—«Ընդհակառակ, նա գուլթը սրտից հա-
նած հրեց ինձ բազկով: Այրու այս խօսքերի
վրայ դատաւորը դէպ երկինք նայեց ու հառա-
չելով խօսեց. «ա՛խ երկնային թագաւոր, տես,
մեր խալիֆան, որ երկրի վրայ քո տեղն է բռն-
ում, իրաւունք է համարում իրա առջևից վը-
ռընդել արդարութիւն պահանջողներին, իսկ դու
երկայնամիտ ու ողորմած ես վերաբերում դէպի
մարդկանց ամենամանրաւ գործողութիւնները:»
Յետոյ դառնալով այրուն ասեց. «այ կին, կարճ
ժամանակով բան տուր ինձ քո էջը և քո տոպ-
րակը և ինձնից քիչ հեռու արի ետնիցս: Իմ
խօսքը թագաւորի մօտ մի քիչ ուժ ունի... հիմի
մտնեղ է նա:—«Նա այնտեղ է, այն հողի վրայ,
որ քիչ առաջ իմն էի համարում, պատասխանեց
այրին: Բայց ինչի՞դ է պէտք իմ էջն ու տոպրա-
կը:—«Դու անհոգ կաց, առանց վախենալու ա-
րի ետնիցս, պատասխանեց դատաւորն ու էջը
առաջը գցած գնաց այրու գետնատան կուշտը,
ուր կանգնած էր խալիֆան: Շատ սիրալիր ըն-
դունեց դատաւորին և խօսեց. «վաղուց է քեզ
չեմ տեսել, Բէն Բաղիր, այս ի՞նչպէս եղաւ, որ

մենք այստեղ հանդիպեցինք»։— «Ուղղափառների պետ, պատասխանեց դատաւորը, հէնց այս քաղաքին խօսում էի մի կնոջ հետ. նա...»։ Սալիֆան դէմքը խոժոռելով նրա խօսքը կտրեց. «գուշակում եմ թէ ի՞նչ պիտի խօսես. այդ մասին ոչինչ չեմ ուզում լսել։ Այն կինը պիտի պատիժ կրի իրա յամառութեան համար։ Ձէ՛ որ ես իրաւունք ունեմ հպատակներին կեանքի ու ստացուածքի վրայ»։— «Բո իշխանութիւնը երկրիս վրայ անսահման է, պատասխանեց դատաւորը, խեղճ կ'ինքն յետ չի պահանջում իրա կալուածք. նամիայն աղաչում է, որ իրաւունք տաս մի բան վերցնելու ի յիշատակ իրա գետնատան։ Եթէ թոյլ կը տաս, ես նրա ցանկութիւնը կը կատարեմ, նրա տոպրակը կը լցնեմ իրա հայրական հողով»։— «Այդ բանը, ինչո՞ւ չէ, թոյլ կը տամ, ասեց խալիֆան ծիծաղելով, մէկի տեղ թէկուզ տաս տոպրակ վերցնի։ Բէն Բադիր, քիչ միջոցից ետ դու այստեղը չես ճանաչիլ. այստեղ կանգնած կը լինի անսման պալատ, ահա այստեղ շատրուանը բանելով օդը կը կենդանացնի, յետոյ դէպի երկինք կը բարձրանայ հոյակապ աշտարակ, որի կատարից կարելի է դիտել հեռու շրջակաները»։— «Այ թէ ինչ մտադրութիւններ ունես, խօսեց Բին Բադիրը, հողը տոպրակի մէջ ածելով։ Այս բոլորին վերջացնում եմ ձեռիս բանը, միայն իրաւունք տուր քեզ մի բան էլ խնդրեմ։ Արի օգնիր, այս տոպրակը էջի մէջքին գցենք»։— «Նեղքդ կ'որցրել եմ, ի՞նչ է, գոռաց խալիֆան, այդ ծանր տոպրակը ինչպէս կարող

եմ վերցնել»։— «Միթէ ծանր է, ասեց Բէն Բադիրը, հողով լիք տոպրակը քեզ համար ծանր է։ Եթէ ասածդ ճիշտ է, թագաւոր, ուրեմն ինչո՞ւ չես մտածում այն օրուայ վրայ, երբ ներկայանալու ես մեր ամենիս դատաւորին շալակիդ ունենալով թէ այս տոպրակը և թէ այս գետինը իրա վրայ կառուցուելիք բոլոր պալատներով, աշտարակներով, և թէ այն բոլոր խեղճ ու թշուառների արցունքները, որոնցով ողողուած է այս գետինը։ Այսօր դու անսահման իշխանաւոր ես, ձեռի մի շարժումով կարող ես կարճացնել մարդու կեանքը, բայց կը դայ այն ժամը, երբ դուք հպատակների հետ հաւասար կանգնած կը լինես Աստծու առաջ»։

Սալիֆան ոչինչ չը պատասխանեց դատաւորին, իսկոյն հրամայեց, որ այրուեն վերադարձնեն նրա հայրական տունը, բացի այդ՝ իրա գետնից էլ մի մեծ կտոր աւելացնեն նրա բաժնի վրայ։

- Նուէր.
1. Հօր պատկերը.
 2. Նոր Սողոմոն.
 3. Առանց քրտընքի փողը համ չունի.
 4. Եղիա մարգարէ.
 5. Թագաւորի եղբայրներ.
 6. Սրամիտ գիւղացի.
 7. Թագաւորն ու իրա հարեանը.
 8. Թագաւորը և ծառան.
 9. Ո՞ւմ կարգադրածն է աւելի ճիշտ.
 10. Խելօք հովիւ.
 11. Ափրիկ. Թագաւորի դատաստանը.
 12. Արարի ձին.
 13. Անձնուէր աղջիկ.
 14. Իսկական անկեալներ.
 15. Հազար ոսկի.
 16. Մարդիկ ու աշխարհ.
 17. Կովարածի աթոռը.
 18. Հնարագէտ ուղեւոր.
 19. Թագաւորն ու գաւառապետը.
 20. Թագաւորն ու պանդոկատէրը.
 21. Սրբազանն ու աւագակը.
 22. Թագաւորն ու փայտահատը.
 23. Թագաւոր և բազէ.
 24. Սաղըղի արդար վճիռը.
 25. Բորիկն ու մեծատունը.
 26. Թագաւոր և խրճիթ.
 27. Ամենապատուական մարդը.
 28. Ջրի հոսանքը.
 29. Էշ և հարսանիք.
 30. Մեծատուն և անցորդ.
 31. Թագաւորաց Թագաւոր.
 32. Երկու բարեկամ.
 33. Հարուստ ու անբաղդ.
 34. Ընտանեկան խաղաղութեան համար.
 35. Ուսուցիչ և աշակերտ.
 36. Նախախնամութեան ապախնելը.
 37. Արդարաւէրի մահը.
 38. Այրու դատը.

Մեր աշխատութեամբ պատրաստ են տպագրութեան համար

1. Ծերերի զրոյցներից. Բ. Կապուկ.
2. Աշակերտի յիշատակարանը. Էդմ. Ամիչիսի, պատկերազարդ, Թարգմ. գերմ.:
3. Քսան քնտրովի հեքիաթ. Դրիմից. պատկերազարդ Թարգմ. գերմ.
4. Էմ. Կանտի կենսագրութիւնը. քաղուած գերման. աղբիւրներից.
5. Թեոդոր Փելսներն իբրև մաածող և բարոյախօս.
6. Ի՞նչ է կրօնը. ուսումնասիրութիւն.

Կրօնի դասագրքեր

7. Մարգարեներ եւ հրէից վիճակը մինչեւ Հերովդես. չորրորդ տարի.
8. Քրիստոսի կեանքը մինչեւ Համբարձում. հինգերորդ տարի.
9. Առաքելների ժամանակաշրջան եւ Հայաստանի Լուսաւորիչներ. վեցերորդ տարի.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0167898

Թիֆլիսի գրախանութներում վաճառում են մեր
աշխատութիւնները:

1.	ԾՈՎԻՆԱՐ. Գ. տպ.	25	կ.
2.	ՇԷՆ ԹԱԳԱԻՈՐԻ ԱՂԶԻԿ. Բ. տպ.	25	»
3.	ԵՐԿՈՒ ԱՂԲԵՐԱՅԵՂ. Բ. տպ.	30	»
4.	ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՂՔԱՏԻ ԿԵՐՊՈՒՄ.	20	»
5.	ՀԷՔԻԱԹՆԵՐ	30	»
6.	ԵՐԿՈՒ ԶՐՈՅՅ	25	»
	} ա. Երեք խոստովանութիւն } Բ. Երեք ոսկու պատմութ.		
7.	ԱՆՄԵՌ ԱՇԽԱՐՀ.	8	»
8.	ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱԿՆԵՐ.	25	»
9.	ԾԵՐԵՐԻ ԶՐՈՅՅՆԵՐԻՑ. պատկերով	20	»
10.	ՍՐՏԱՇԱՀ ԲԱՆԵՐ	20	»
11.	ԱՍՏԾՈՒ ԴԱՏԱՍՏԱՆ.	5	»
12.	ԱՍՏՈՒԱԾ ԶԸ ՃԱՆԱԶՈՂ.	10	»
13.	ԳԱՂՕ ԱՓՕ. Բ. տպ.	12	»
14.	ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՍԿԻ. պատկերներով	40	»
15.	«ՍԻՐՏ» զբօսի պատկերներով	40	»
16.	ՔԱԶ ԱՂԱՍԻ, ՍԻՐԵԼԻ ՀԵՐՈՍ.	25	»
17.	ՍԱՍՈՒՆՅԻ ՅՈՎՆԱՆ.	30	»
18.	ԽՈՒԼ ԽԱԶԻԿ. Բ. տպ.	25	»
19.	ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.	50	»
20.	ՓՈԲՐՈԳԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ.	15	»
21.	ՎԱՐԴԱՆ. ՂԵԻՈՆԴ. ՄԱՍԻՆ. պատկերներով	30	»

Կրօնի դասագրքեր

22.	ԿՐԹՆԻ ԴԱՍԱՏԻՈՒԹԻԻՆ.	ա,	բաժ.	ձեռնարկ		
				ուսուցիչներին համար	.	40 »
23.	ԿՐԹՆ.	ա.	տարի.	աշակ.	դասագիրք	. . 15 »
24.	ԿՐԹՆ.	բ.	տարի.	աշակ.	դասագիրք	. . 20 »
25.	ԿՐԹՆ.	գ.	տարի.	աշակ.	դասագիրք	. . 35 »

Հեղինակի հասցեն՝ Թիֆլիս. Միքայելեան
փողոց № 81. բնակ. 9.